

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Profesionālā bakalaura studiju programma “Skolotājs” ar apakšprogrammu

“Pirmsskolas izglītības skolotājs”

ZITA OZOLA

1 – 2 gadu vecu bērnu vārdu krājuma sekmēšana pirkstu rotaļās

BAKALAURA DARBS

Darba vadītājs

Asoc. prof.

Akadēmiskais amats

Dr. psych.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Valentīna

Romenkova

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2020

Anotācija

Bakalaura darba autore – Zita Ozola

Bakalaura darba vadītāja – Asoc. Prof., Dr. Psych. Valentina Romenkova

Bakalaura darba tēma – “1-2 gadu vecu bērnu vārdu krājuma sekmēšana pirkstu rotaļās”.

Pētījuma mērķis – teorētiski un praktiski izziņāt 1-2 gadu vecu bērnu vārdu krājumu sekmēšanu pirkstu rotaļās.

Pētījuma hipotēze – 1-2 gadu vecu bērnu vārdu krājuma paplašināšana caur pirkstu rotaļām būs sekmīga, ja:

- pirkstu rotaļas būs izvēlētas atbilstoši bērna vecumposma īpatnībām,
- ja rosinās bērnu atkārtot vienu un to pašu tekstu;
- bērniem pirkstu rotaļas būs saistošas.

Darba saturs – bakalaura darbs izstrādāts, lai izpētītu pirkstu rotaļu ietekmi uz 1-2 gadus vecu bērnu valodas un runas attīstību, kā arī vārdu krājuma sekmēšanu. Darbam ir divas daļas:

Pirmajā daļā tiek pētītas un analizētas pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku (Dz. Albrehta, D. Dzintere, I. Freiberga, D. Augstkalne, V. Golubina, Ļ. Vigotskis, B. Brice u.c.) teorijas par runu un valodu agrīnā pirmsskolas vecumā, par bērnu vispārēju attīstību, runas attīstības īpašības agrīnā vecumā, rotaļas nozīme bērna attīstībā, pirkstu rotaļas bērnu runas aktivizētājas.

Otrajā daļā tiek veikts empīrisks pētījums, kurā piedalās 20 bērni agrīnā pirmsskolas vecumā. Izpētīju bērnu runas attīstību ar rotaļsituācijas palīdzību. Tika izstrādāti vērtējuma kritēriji pēc kuriem pētījuma sākumā tika veikta bērnu runas attīstības novērtēšana. Pētījumā atlasīju un pielietoju pirkstu rotaļas. Pētījuma beigās, veikta atkārtota bērnu runas attīstības novērtēšana.

Pētījuma metodes:

1. teorētiskās izpētes metodes – zinātniskās literatūras izpēte un analīze.
2. empīriskās izpētes metodes – pedagoģiskais vērojums, datu analīze.

Darba rezultāti – apkopotas, izanalizētas teorētiskās atziņas un veikts pētījums par 1-2 gadu vecu bērnu runas un vārdu krājuma sekmēšanu pirkstu rotaļās.

Darba izmantojamība: apkopotās teorētiskās atziņas un praktisko pētījumu var izmantot pirmsskolas skolotāji, lai veicinātu 1 – 2 gadu vecu bērnu runu un vārda krājumu attīstību pirkstu rotaļās. Pētījuma rezultāti apstiprināja izvirzīto hipotēzi, ka jaunākajā pirmsskolas vecumā runas attīstības veicināšana būs sekmīgāka, ja ikdienā tiks izmantotas pirkstu rotaļas.

Darba apjoms – darbs kopā sastāv no 69 lpp. 5 tabulām, 31 attēliem un 18 pielikumiem.

Atslēgas vārdi – valoda, runa, vārdu krājums, runas attīstība, jaunākais pirmsskolas vecums, pirkstu rotaļas

Annotation

Author of the bachelor's thesis - Zita Ozola

Bachelor's thesis supervisor - Assoc. Prof., Dr. Psych. Valentina Romenkova

The topic of the bachelor's thesis “Vocabulary development of 1-2-year-old children through finger games”

The aim of the research is to theoretically and practically find out the promotion of vocabulary of 1-2 years old children in finger games.

Research hypothesis - expanding the vocabulary of 1-2-year-old children through finger games will be successful if:

- finger toys will be chosen according to the age of the child,
- if the child is encouraged to repeat the same text;
- Finger toys will be binding for children.

Content of the dissertation - the bachelor's dissertation is designed to study the effect of finger play on the language and speech development of 1-2-year-old children, as well as the promotion of vocabulary. The work has two parts:

In the first part the theories of pedagogy and psychology scientists (Dz. Albrecht, D. Dzintere, I. Freiberga, D. Augstkalne, V. Golubina, L. Vygotsky, B. Brice uc) on speech and language in early preschool are studied and analysed. age, about the general development of children, the characteristics of speech development at an early age, the role of play in child development, finger play activates children's speech.

The second part is an empirical study involving 20 children of early preschool age. I studied the development of children's speech with the help of a play situation. Evaluation criteria were developed according to which children's speech development was assessed at the beginning of the study. In the study, I selected and used finger toys. At the end of the study, a re-evaluation of children's speech development was performed.

Methods of research:

1. Theoretical research methods - research and analysis of scientific literature.
2. Empirical research methods - pedagogical observation, data analysis.

The results of the work - summarized, analysed theoretical findings, and conducted a study on the promotion of speech and vocabulary of 1-2-year-old children in finger games.

Applicability of the paper: the collected theoretical knowledge and practical research can be used by pre-school teachers to promote the development of speech and vocabulary of 1-2-year-old children in finger games. The results of the study confirmed the hypothesis that in the youngest pre-school age, the promotion of speech development will be more successful if finger games are used daily.

Volume of the paper - the work consists of 69 pages. 5 tables, 31 figures and 18 appendices.

Keywords - language, speech, vocabulary, speech development, youngest preschool age, finger games

Saturs

Anotācija.....	2
Annotation	4
Ievads.....	6
1.Pirmsskolas vecuma bērnu runas un attīstības raksturojums	8
1.1. Valodas un runas būtība, to attīstības formas	8
1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu vispārīgās attīstības raksturojums	13
1.3. Runas attīstības īpatnības agrīnā vecumā	16
1.4. Rotaļas nozīme bērna attīstībā.....	21
1.5. Pirkstu rotaļa kā bērna runas aktivizētāja 1-2 gadu vecumā	27
2.Pētījums par pirkstu rotaļu izmantošanas iespējām bērnu runas aktivizēšanā jaunākajā vecumposmā	30
2.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts	30
2.2. Bērnu raksturojums pētījuma sākumā	32
2.3. Pedagoģiskais process vārdu krājuma sekmēšanai.....	43
2.4. Bērnu atkārtota novērošana un datu apstrāde, salīdzināšana.....	48
Secinājumi	57
Izmantotā literatūra.....	58
Pielikumi.....	61

Ievads

Mūsdienās svarīga ir cilvēka prasme izteikt savas domas, vēlmes un kontaktēties ar citiem cilvēkiem. Valodas attīstības problēmas kļūst ļoti aktuālas. Ir bērni, kas 2-4 gados vēl nemāk runāt vai nerunā nemaz, vai runā slikti.

Bērnu audzināšanā un apmācībā priekšplānā izvirzās uzdevumi, kas vērsti uz dzimtās valodas apmācību, kā arī domāšanas, prāta un valodas attīstību u.c. Viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir vārdu krājuma paplašināšana, aktivizēšana un pareizas runas veidošana.

Katrā bērna vecumposmā, runas attīstībā notiek kaut kas jauns. Ja bērns nesāņem spilgtus, jaunus iespaidus, ja nav izveidojušies apstākļi viņu runas un kustību attīstībai, aizkavējas arī bērna fiziskā un psiholoģiskā attīstība.

Bērna runas saskarsmei un runas attīstībai jānotiek visās bērna darbību aktivitātēs, ne tikai valodas nodarbībās, bet arī ārpus tām un dažādās formās. Runas vingrinājumus ar kustībām var izpildīt arī fizisko nodarbību laikos, dienas un vakara pastaigās, ikdienā u.t.t.

Runai attīstoties stihiski, tikai dažiem bērniem runas attīstība var sasniegt pietiekoši augstu līmeni, tāpēc šī darba tēma ir aktuāla mūsdienās.

Darbu rakstot sāku ar mazu ieskatu valodas un runas vēstures skatījumā. Bez valodas un runas nav iedomājama cilvēces tālāka virzība.

Bērna vispusīga attīstība balstās uz paaudzēm mantoto cilvēku pieredzi, bērna saskarsmi ar pieaugušo. Attīstoties dzimtajai valodai, bērns apgūst svarīgu saskarsmes līdzekli – sarunu valodu. Bērna personības emocionālā, sociālā un intelektuālā attīstība, un arī kultūras vērtību apguve nav iedomājama bez dzimtās valodas. Ar valodu un caur valodu bērns uztver, rada un izprot apkārtējo pasauli. Veido komunikāciju ar cilvēkiem, rotaļās atdarina piedzīvoto, vēro pieaugušo lasīto un stāstīto. Bērni runu izmanto, lai izteiktu savas vajadzības, domas, emocijas un veido savstarpējās attiecības ar pieaugušajiem un vienaudžiem.

Strādājot pirmsskolas izglītības iestādē var redzēt, kā raisās bērnu valodas prasmes, ka bērni atkārtο dzirdēto, ka paplašinās vārdu krājums, ka paplašinās saskarsmē lietoto vārdu krājums. Bērns jau no bērnības nonāk saskarsmē ar dažādiem folkloras žanriem. Pirmā iepazīšanās ar folkloru bērnam sākas mājās ar vecāku un vecvecāku palīdzību, vēlāk pirmsskolas izglītības iestādē, tad skolā un tad, kad bērns pats prot izlasīt savu mīļāko pasaku. Lasot uzmanība jāpievērš ir varoņu raksturojumam, notikumu kopsakarībām, sižetam un protams raksta jēgai. Rosināt bērnu atdarināt teikto no skaņām līdz stāstījumam un atstāstījumam. Valodas un runas apgūšanu veicina arī skaņu un dziesmu izdziedāšana, apgūstot muzikālos ritmus ar runas ritmu. Tā tiek sekmēta artikulācijas aparāta attīstība.

Darbs ir balstīts uz latviešu un ārzemju pētnieku, pedagogu, logopēdu, psihologu (Bošas, R., Kalniņas, V., Skrubes, Dz., Lieģenieces, D., Brices, B., Vigotskis, Ļ) un citu autoru atziņām.

Pētījuma objekts: jaunākā vecumposma runas un valodas attīstība.

Pētījuma priekšmets: pirkstiņu rotaļas kā runas attīstības veicināšanas līdzekļi.

Pētījuma mērķis: teorētiski un praktiski izziņāt 1-2 gadu vecu bērnu vārdu krājumu sekmēšanu pirkstu rotaļās.

Hipotēze: 1-2 gadu vecu bērnu vārdu krājuma paplašināšana caur pirkstu rotaļām būs sekmīga, ja:

- pirkstu rotaļas būs izvēlētas atbilstoši bērna vecumposma īpatnībām,
- ja rosinās bērnu atkārtot vienu un to pašu tekstu;
- bērniem pirkstu rotaļas būs interesantas un saistošas.

Pētījuma uzdevums:

1. analizēt metodisko, pedagogisko un psiholoģisko literatūru par vārdu krājuma sekmēšanu,
2. pētīt un analizēt bērnu runu vecumposmos,
3. veikt pētījumu un praksē pārbaudīt pirkstu rotaļu nozīmi vārdu krājuma paplašināšanā,
4. apkopot un analizēt pētījuma rezultātus.

Pētījuma metodes:

teorētiskā:

- literatūras analīze

empīriskā:

- pedagogiskais novērojums,
- pedagogiski praktiskā darbība, iegūto rezultātu analīze un secinājumi.

Pētīšanas nozīme: pētīt un analizēt bērnu runas attīstību, jo bērni mūsdienās ļoti slikti runā un nemāk komunicēt ar citiem vienaudžiem un pieaugušo.

Pētījuma bāze:

Mārupes X pirmsskolas izglītības iestādē pētījumā piedalījās 20 bērni vecumā no 1-2 gadiem un veci bērni. Pētījums ilgst no 2018. gada oktobra līdz 2019. gada martam.

1. Pirmsskolas vecuma bērnu runas un attīstības raksturojums

1.1. Valodas un runas būtība, to attīstības formas

Viennozīmīgas definīcijas valodai nav. Valoda ir radusies un pastāv cilvēku sabiedrībā, bez tās nav iedomājama cilvēces tālāka darbība.

Valoda ir ļoti sarežģīta un daudzpusīga parādība. Valodai ir milzīga loma arī atsevišķa cilvēka domāšanas procesos.

Runa-cilvēka darbība, kurā cilvēks pauž savas domas un nodod tās tālāk ar valodas palīdzību, tā ir veidojas saskarsmē ar citiem cilvēkiem (Augstkalne, Dzintere, Stangaine, 2014,16).

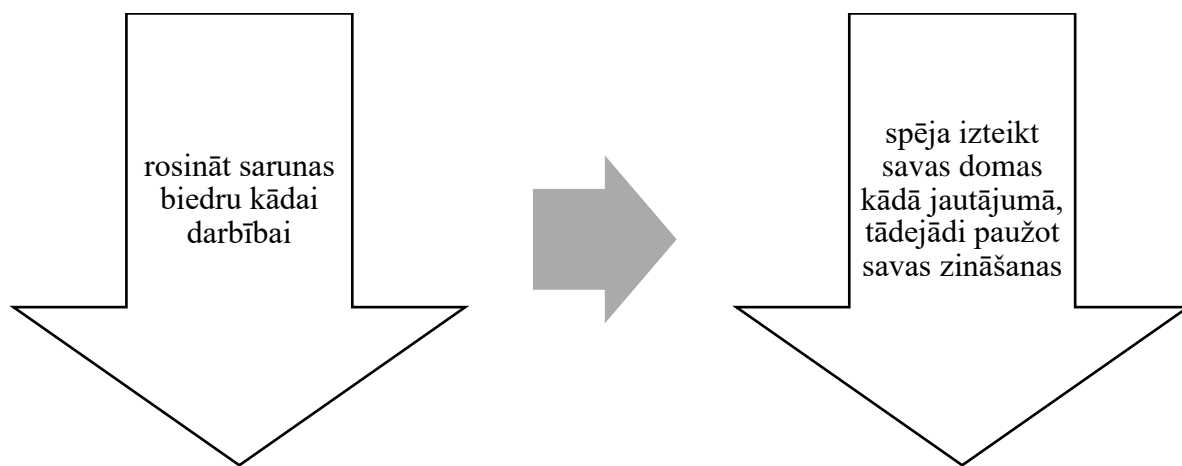
Svarīga nozīme runas attīstībā ir pilnvērtīgai dzirdei. Ar tās starpniecību bērns uztver un saprot apkārtējo runu, atdarina un kontrolē savu izrunu. Svarīgs ir pieaugušā runas paraugs arī tad, kad liekas, bērns jau neredz un nedzird. Arī tad bērns mācās, dzird un atdarina. Bērns atdarina, ko cilvēks dara, runā un arī pieaugušā runas izteiksmi. Pieaugušajiem ir dota iespēja bērniem palīdzēt bagātināt bērnu valodu, sarunājoties ar viņiem mācot bērniem vērot apkārtni (Markus, 2003, 77).

Runa ir cilvēka darbība, tā ir savu domu tālāk nodošana ar kādas valodas palīdzību. Runa ir process valodas lietošanai. V. Rūķe-Draviņa uzskata, ka tas ir neatkārtojams un vienreizējs process bērna dzīvē. Runas ir intelektuālās attīstīšanas līdzeklis. Bērns apgūst apkārtējo pasauli, tās parādības, cilvēku savstarpējās attiecības. Bērniem jāapgūst jauni vārdi, lai izteiktu parādības būtību, jāprot izteikt savas domas. Bērni pakāpeniski paplašina savu redzesloku un savu vārdu krājumu (Rūķe-Draviņa,1992).

Valoda ir vēsturiski izveidojusies saziņas forma. Runa-runāšana, domu izteikšana, teksta veidošana (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2007, 329).

Runa ir darbība, kas nodrošina saskarsmi starp cilvēkiem. Valoda ir radusies noteiktā cilvēka attīstības stadijā, tā liecina par spēju būt sociālai būtnei un spēju kontaktēties ar citiem. Valodu lieto, lai sazinātos, izteiktu savas domas, atzīmētu informāciju, izglītībā ar valodas palīdzību tiek sniegtas un apgūtas zināšanas (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 150).

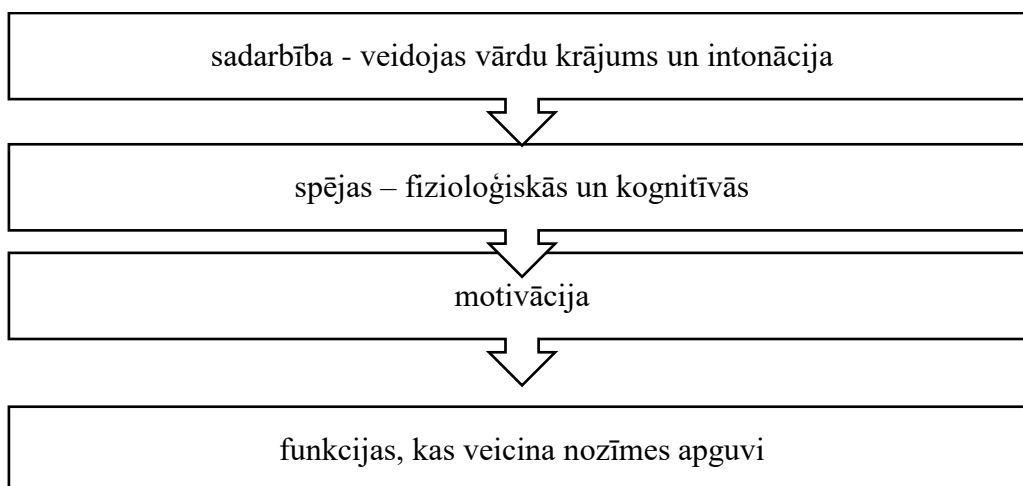
Cilvēku runai ir dažādi uzdevumi, ar tās palīdzību mēs apmierinām savas vēlmes un vajadzības, ietekmējam citu cilvēku uzvedību, paužam savas domas un sajūtas, veidojam attiecības, fantazējam, izliekamies, jautājam, atbildam un paskaidrojam. Ir divas galvenās runas funkcijas. (sk. 1. attēlu).

1.attēls. Runas galvenās funkcijas

Ar runu var izteikt kādu informāciju, bet var paust arī jūtas, noskaņojumu, tā var noteikt arī cilvēka uzvedību dažādās situācijās (Dzintere, 2007, 127).

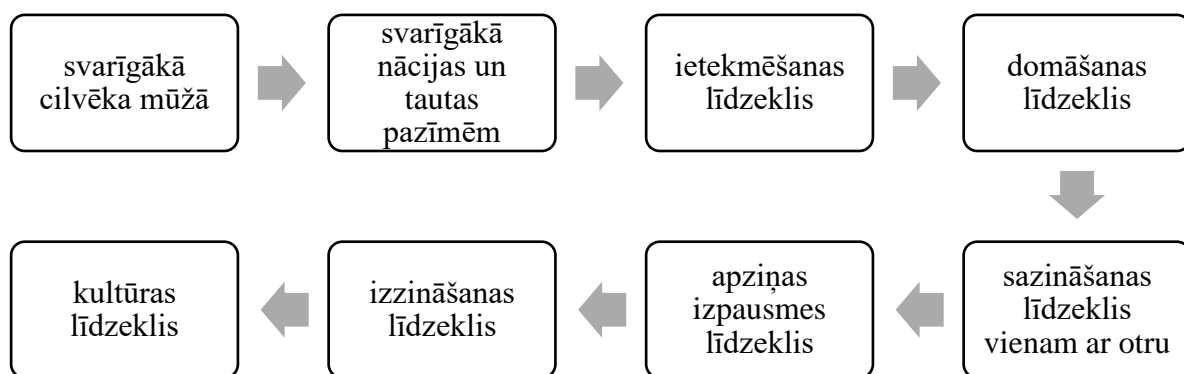
Runas spējām pastāv ne tikai iedzimti, bet arī sociāli priekšnosacījumi un tie var kavēt vai veicināt runas spēju attīstību. Tūbele piemin Dž. Akosta izvirzītos četrus pamata nosacījumus pirmās- dzimtās valodas apguvei (Tūbele. 2015, 269). (sk. 2. attēlu).

2.attēls. Runas nosacījumi dzimtās valodas apguvei

J. Loja uzskata, ka runa ir klusa un skaļa, ātra un lēna, īsa un gara. Runa ir monoloģiska, sarunas biedrs tikai klausās vai runā nemaz nepiedalās. Dialogiska, ja sarunā piedalās arī sarunu biedrs. Savukārt, valoda nav ne lēna, ne ātra, ne īsa, ne gara, tā nav arī monoloģiska ne dialogiska. Visas šīs darbības runu raksturo kā procesu.

J. Loja uzsver, ka runa ir valodas izpratne runas plūsmā – konkrēts rakstīts vai runāts teksts. Viņš uzskata, ka runa un valoda viena bez otras nav iespējama. Valoda ir runas parādību jēga – valodas sistēmā. Valodnieks J. Loja valodai piešķir 8 nozīmes (Loja, 1961). (sk. 3. attēlu).

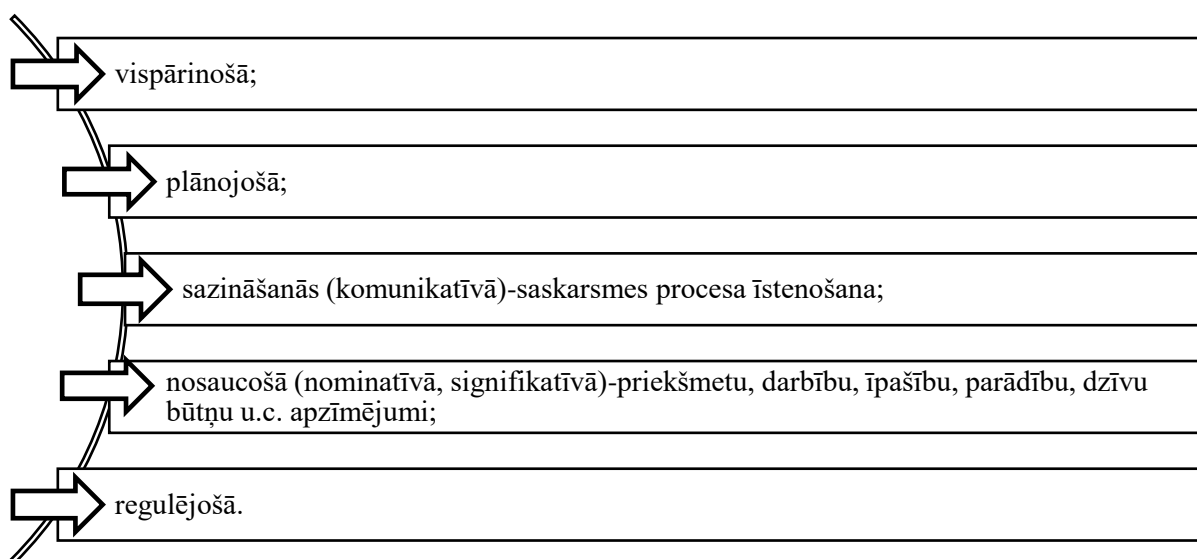

3.attēls. Valodnieka Loja astoņas valodas nozīmes

Psihologs Ļ. Vigotskis (1896-1934) izveidojis teoriju par valodas un domas savstarpējām attiecībām ar iekšējo runu: vārds bez nozīmes ir tukša skaņa, tātad vārdam, lai kļūtu par vārdu, vajag iegūt nozīmi. Taču nozīmi nes domu, vispārinājumu, jēdzienu nozīmi tādejādi atklāj valodisku domu jeb apjēgtu vārdu, tā ir vārda un domas vienotība (Vigotskis, 2002, 391).

Ļ. Vigotskis par runas funkcijām, ka runa pirmkārt ir sociālās saskarsmes līdzeklis, izteikšanās un saprašanas līdzeklis. Saziņa, ja to nepastarpina runa vai kāda cita sistēmas zīme, vai saziņas līdzeklis, ir iespējama tikai visprimitīvākajā līmenī un ierobežotā apjomā, kā tas ir novērojams dzīvnieku pasaulē (Vigotskis, 2002, 16).

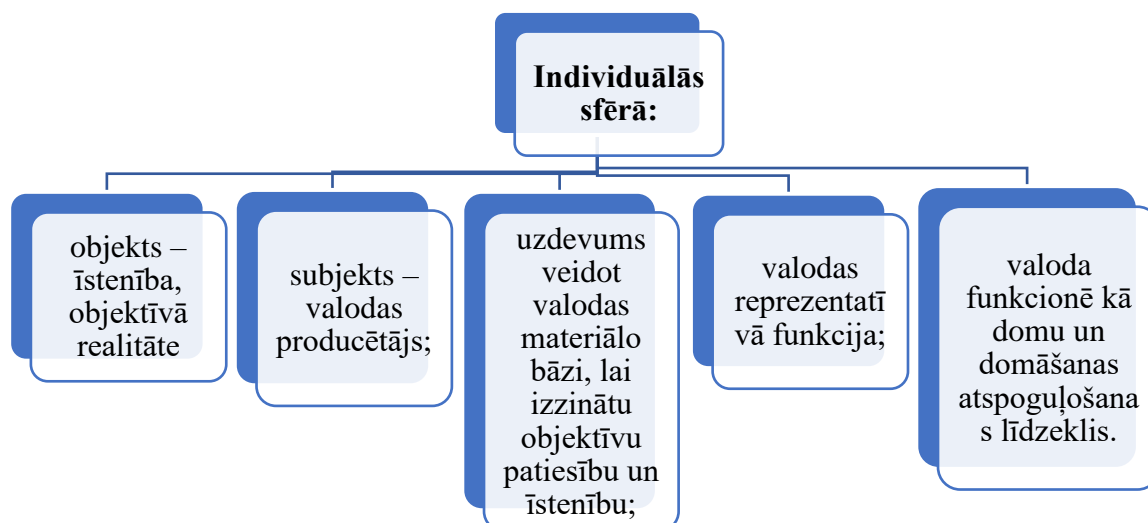
Ļ. Vigotskis izdala šādas runas funkcijas: (Logopēdisko terminu skaidrojošā vārdnīca, 2010, 284). (sk. 4. attēlu).

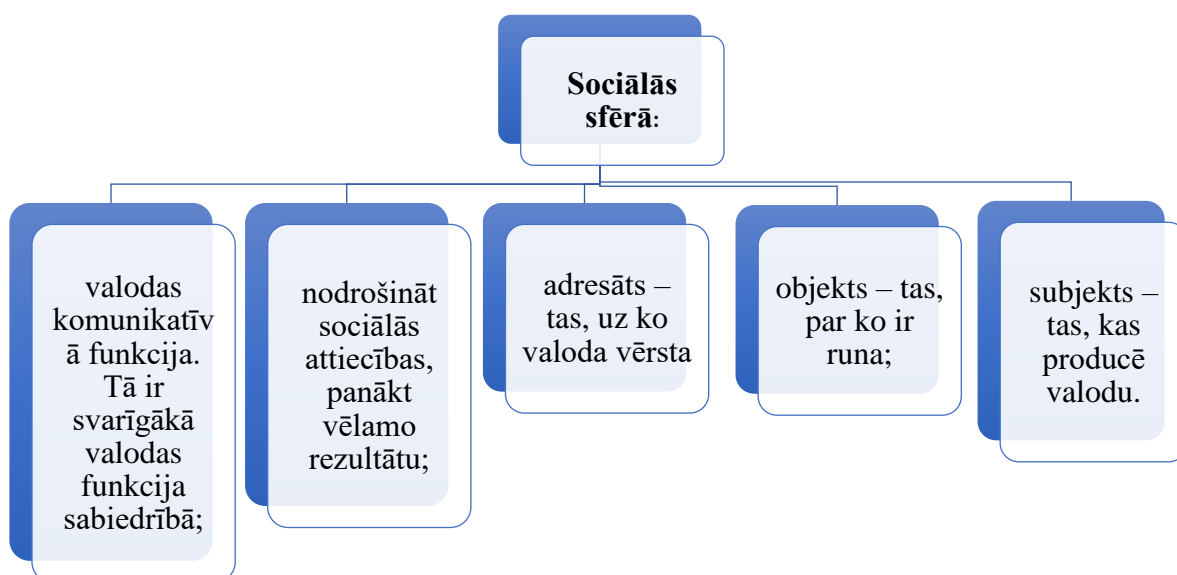
4.attēls. Runas funkcijas

Ļ. Vigotskis uzskata, ka runas galvenā funkcija ir komunikatīvā funkcija. Runa ir sociālās saskarsmes līdzeklis, saprašanas un izteikšanās līdzeklis (Vigotskis, 2002, 15).

Savukārt, latviešu valodniecībā runas un valodas kultūras savstarpējais dalījums neparādās, jo abās nozīmēs lieto terminu valodas kultūra. I. Freimane (1933-2017) norāda, ka valoda un runa ir savstarpēji saistītas, tā asociējas ar runas aktu, ar runāšanu. Valodas būtība ir vērtējama filozofiskā aspektā, tāpēc valodā tiek lietotas galvenokārt sociālās sfēras. Individuālās un sociālās sfēras attēlotas 1. tabulā. (Freimane, 1993). (sk. 5. un 6. attēlu).

5.attēls. Valoda individuālā sfērā

6.attēls. Valoda sociālā sfērā

I. Freimane izdala arī valodas pakārtotās funkcijas kas attīstījušās reizē ar valodu sk. 7. attēlu (Freimane, 1993).

valodas funkcijas	emotīvā, t.i. ekspresīvi emocionālā funkcija, kur tiek pausta attieksme pret raksturu;
	apelatīvā funkcija, kas vērsta uz adresātu, lai to ietekmētu un rosinātu darboties;
	estētiskā jeb poētiskā funkcija, kas veltīta adresāta estētisko jūtu ietekmēšanai;
	maģiskā funkcija, ar kuras palīdzību cenšas pakļaut adresātu savai gribai.

7.attēls. Valodas funkcijas pēc I. Freimanes

Valoda ir cilvēku sazināšanās, izteikšanās līdzeklis, informācijas fiksēšana, saglabāšana un domu nodošana tālāk. Valodai ir rakstu, runas un žestu forma, kas atšķiras ne tikai pēc saziņas, bet arī pēc struktūras un satura. Runai raksturīgi īsi un kontekstā balstīti izteikumi (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 74).

Valoda ir artikulēta zīmju sistēma, cilvēku domāšanas un sazināšanās līdzeklis. Cilvēka kā sabiedriskas būtnes pazīme, attīstības un pastāvēšanas priekšnosacījums. Valodai ir savi likumi, kas attiecas uz leksiku, fonētiku, gramatiku un stilistiku, tā īstenojas runā (Augstkalne, Dzintere, Freiberga, 2009, 233).

“Valoda ir izveidojusies pakāpeniski līdz ar cilvēka un cilvēku sabiedrības vēsturisko attīstību. Tā ir cieši saistīta ar cilvēka psihisko dzīvi, domāšanu, viņa sajūtām, iztēli un gribu.” Valodai ir liela loma bērna psiholoģiskajā attīstībā, jo tā veic šādas funkcijas:

- ◆ regulējošo;
- ◆ vispārinošo;
- ◆ komunikatīvo.

Ar valodas un runas palīdzību pedagogs nodod zināšanas, veido bērna attieksmi pret apkārtējo vidi, sekmē bērna runas attīstību (Golubina, 2007, 224).

I. Miltiņa norāda M. Kūles un R. Kūles nostāju, ka valoda ir radoša, abstrakta, vispārinoša sistēma; kods, kas satur vispārējus principus; sociāla parādība; to starp visi sabiedrības locekļi; runa ir minētās sistēmas realizācija; izteikums, kurā izmanto noteiktu kodu, individuāli lietotu komunikācijā. Valoda ir paaudžu veidojums, cilvēces attīstības rezultāts, kurš attīstās funkcionējot (Miltiņa, 2008, 5).

Pirmsskolas vecumā bērns ir atdarinātājs un iepazīstot apkārtējo pasauli, rotaļājoties, klausoties pieaugušo runā, bērns veido aktīvo runu un apgūst jaunu vārdu krājumu (Bjūzens, 2008, 322).

Bērns vienlaicīgi var apgūt līdz pat desmit valodām, ja katru no tām pārstāv konkrēts valodas nesējs, kurš iedarbojas uz bērnu kā stimulators. Tas rada iespaidu, ka bērna smadzenes ir kā liels milzīgs sūklis, kurš spēj absorbēt visu informāciju, protams, ja tā tiek pasniegta bērnam saprotamā un draudzīgā veidā (Bjūzens, 2008,323).

Bērns valodu saprot jau krietni agrāk, nekā spēj tajā runāt, jo sācis to jau apgūt pirms nākšanas pasaulē un domājams līdz sešu mēnešu vecumam bija jau apguvis daļu valodas pamatvārdu. Vērojot, kā bērns pakāpeniski apgūst valodu, var redzēt, ka viņš asociē priekšmetus ar tiem raksturīgajām skaņām, turpmāk izveidoto asociāciju tīklu padarot vēl komplicētāku un izvērstāku (Bjūzens, 2008, 320).

Pedagogs Ž. Ž. Ruso norāda, ka maņu orgānu attīstības posms sākas ar bērna valodas attīstīšanos, kad pieaug bērna spēki. Viņš uzsver, ka viss, kas nonāk cilvēka apziņā, tur nonāk ar jutekļu starpniecību un, bērns iemācītos domāt, jāvingrina ķermenis, maņu orgāni, jūtas, kas ir mūsu prāta ieroči (Vahtere, 2006, 39).

V. Rūķe-Draviņa par svarīgu cilvēka attīstības posmu uzskata bērna pirmos bērna četrus gadus, jo tad veidojās bērna pirmā valoda un priekšstats par valodas sistēmu vispār. Atbilstoši uztverei attīstījusies un nostiprinājusies arī bērna jūtu pasaule, kas savukārt atspoguļojas bērna valodā, protams, atbilstoši ierobežotajām vārda iespējām (Markus, 2003, 9).

Runas pamatfunkcija ir saskarsmes līdzeklis, domāšana, pieredzes iegūšana un nodošana tālāk. Runas funkcija ir runas un saskarsmes līdzeklis. Runa ir valodas veids saskarsmē (Vorobjovs, 1996, 174).

Vārda nozīme – priekšmeta, parādības priekšmetiskā satura atspoguļojums un vispārinājums, kas tiek fiksēts valodas sistēmā un iegūst noturību (Augstkalne, Dzintere, Stangaine, 2014, 124).

Iepazīstoties ar runas un valodas vēsturi varu teikt, ka runa un valoda ir savstarpēji saistīta. Un viena bez otras nevar iztikt, jo viena otru papildina, pilnveido, palīdz domāt un cilvēkam attīstīties. Ir svarīgi apgūt runu un valodu, lai pilnvērtīgi varētu komunicēt un sazināties ar citiem cilvēkiem, sabiedrību. Lai paustu un izteiktu savas domas un viedokli.

1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu vispārīgās attīstības raksturojums

Pilnvērtīga runas un valodas apguve ir pamats bērna aktīvai pasaules izzināšanai. Lielākā daļa psiholoģijas un pedagoģijas zinātnieku atzīst, ka vislielākās izzināšanas un attīstības iespējas cilvēkam piemīt bērniem līdz 7 gadiem. Tam ir vairāki priekšnosacījumi -

bērnā jāpiedzimst ar veselu nervu sistēmu; bērnam jāaug labvēlīgā ģimenes vidē, nepieciešama verbālā saskarsme un emocionālie kontakti ne tikai ar māti, bet arī ar citiem ģimenes locekļiem. Kad ir apmierinātas bērna emocionālās un fiziskās vajadzības, bērnam rodas drošības izjūta. Mīlēti bērni jūtas droši, tas ir stimuls bērna garīgajai un psihiskajai attīstībai. Vecākiem būtu jānodrošina bērna attīstībai nepieciešamās fiziskās un intelektuālās aktivitātes caur rotaļām.

Vecāku valoda, izturēšanās un vide ietekmē bērna valodas attīstību.

S. Tūbele uzskata, ka ģimene ir tā vieta kurā bērns psiholoģiski nobriest runai un apgūst valodas prasmes, kā apkārtējās pasaules izziņas līdzekli. Cilvēku mijiedarbības un saskarsmes līdzeklis. Ģimenes vides ietekme ir svarīgs faktors bērna attīstībā un tieši ietekmē bērna runu (Tūbele, 2002, 21).

V. Kalniņa un Dz. Skrube uzskata, ka bērns ir atdarinātājs un bērns valodu apgūst atdarināšanas procesā. Ar mazu bērnu ir svarīgi runāt skaidri un pareizi jau no dzimšanas. Bērnā iepazīstot priekšmetu un lietu pasauli, tuvāko apkārtni, dabu un parādības, klausoties pieaugušo runu, bērns attīsta aktīvo runu un apgūst jaunus vārdus. Pieaugušajam ir svarīgi runāt gramatiski pareizi, jo gramatiku bērns apgūst klausoties un atdarinot pieaugušo. Arī skolotāja valodai ir jābūt tīrai un skaidrai, noteiktā tempā un skaļumā. Bērnā saprotamai runai ir jābūt izteiksmīgai, gramatiski pareizai un sakarīgai (Kalniņa, Skrube, 1983, 16).

Katram bērnam jēdziena izpratnē ir lietas, dzīvas būtnes un pēc tam šo lietu un dzīvu būtņu īpašības. Bērnā attieksme veidojas no pārdzīvojumiem, tikai tad bērns prot norādīt savu attieksmi pret konkrēto lietu. D. Markus pierakstījusi valodnieces Vulānes atziņu: "Nosaukt pasauli vārdā, nozīmē ne tikai zināt, bet arī saprast (Markus, 2007, 250).

V. Rūķe – Draviņa uzskata, ka agrīnā vecumposmā bērnā runai situatīvs raksturs, bet vecākā vecumposmā bērns izmanto valodu savas darbības komentēšanai, pasaules izzināšanai un izpratnes veidošanai par to (Rūķe – Draviņa, 1992).

V. Rūķes-Draviņas, novērojumi liecina, ka bērnu attīstības līmenis var būt dažāds, jo bērni valodu neapgūst vienādi, jo viena vecuma bērniem ir dažādas runas spējas. Bērnu individuālās atšķirības var būt lielas. Arī vienā ģimenē augoši bērni attīstās savādāk (Rūķe – Draviņa, 1992, 10).

Lai paplašinātu vārdu krājumu, bērnam jāiemācās jauni vārdi un jālieto tie aktīvajā vārdu krājumā. Attīstoties bērnā zināšanām par apkārtējo pasauli un tās objektiem, bērns apgūst jaunus vārdus. Vārdi tiek vispārināti, vārdu apguve ir saistīta ar bērnu intelektuālo attīstību, par priekšmetu un jēdzienu apgūšanu.

E. Titihejeva saka: ka paplašinot bērnā vārdu apjomu, vajag aktivizēt vārdus – priekšstatus, nevis vārdi skaņas (Тихеева, Е. 2019).

D. Dzintere uzskata, ka mazbērna vecumposmā no viena līdz trīs gadu vecumam attīstās galvenā “Es” koncepcija, saskarsmes prasmes un iemaņas pašvērtējums, atdarināšana, aktivizējas priekšmetu un lietu nosaukumi, egocentriskā runa (Dzinteres, red.-10).

No 3-7 gadiem- pirmsskolas vecums, kad bērns sāk sevi identificēt ar noteiktām lomām, attīsta paškontroli un normu izpratni, kā arī apgūst sociālās normas. Šajā periodā psihiskā attīstība ir pamats rezultātiem pārējos attīstības periodos (Dzinteres, red.-10.-11.).

Pirmsskolas vecumu savukārt var iedalīt:

- laika posmā no 3-5 gadiem;
- laika posmā no 5-7 gadiem.

V. Golubina savā darbā raksta, ka Ž. Piažē uzskata, ka: “bērns no atdarināšanas pāriet uz loģisko spriestspēju, veidojas iekšējās kognitīvās shēmas, kas balstās uz noteiktiem psihes procesiem (asimilācija, akomodācija, operācijas, līdzsvars). Šie procesi ir sākušies un turpinās visā pirmsskolas attīstības periodā” (Golubina, 2007, 183).

Cilvēka attīstība iziet vairākus posmus. Augstu tiek vērtēta personības agrīnās attīstības nozīme, bet kopumā personības attīstību aplūko kā dinamisku procesu, kas ilgst no cilvēka piedzimšanas līdz nāvei. Bērns patstāvīgi sāk staigāt, atklāj sava ķermeņa iespējas un tā pārvaldīšanas veidus. Bērns mācās ēst, ģērbties, lietot tualeti u.t.t.. Kad bērnam izdodas patstāvīgi kaut ko paveikt, viņš iegūst paškontroles un pārliecības par saviem spēkiem izjūtu. Ja bērns nemītīgi cieš neveiksmi un pieaugušie to sauc par nevīžīgu un nespējīgu, bērns sāk šaubīties un kaunēties par saviem spēkiem. Veiksmīgi izdzīvota šī stadija rada bērnam pamatu patstāvības attīstībai, spējai uz neatkarību un personīgo iniciatīvu bez vainas izjūtas, spējai uz pašapziņīgu uzvedību, bez kauna vai šaubu izjūtas un spējai uz labprātīgu sadarbību bez lielas stūrgalvības un pašnoniecināšanas jūtām. Ja bērns bieži tiek sodīts, pazemots un cieš no neveiksmēm, bērns pierod just kaunu un šaubas par savām spējām (Batņa, 2007, 49).

M. Montesori uzskata, ka valodu bērns iemācās klausoties, ko dzird sev apkārt. Mazbērna jeb agrīnais periods ir sensitīvais periods valodas attīstībai. Šis periods iestājas ilgi pirms tam, kad bērns uzsāk runāt un staigāt. Montesori ir teikusi: “Sensitīvais periods darbojas kā dievišķa pavēle; bērns atdarina un nezina, kāpēc to dara; vārdi iespiežas bērnam, kā slēpta magnēta pievilkti. Tie sarindojas noteiktā kārtībā. Viss šķiet tik skaidrs un vienkāršs, un viss notiek bez prātošanas, spriešanas un bez apzinātas piepūles” (Montesori, 1986).

Fiziskā un psihiskā attīstība noris vienoti. Cilvēks ir veselums, viņa ģenētiskie un dzīves aspekti nav pētāmi un izprotami atrauti cits no cita. Attīstības un augšanas mījsakarības organisma veselums, kuru sekmē vai bremsē objektīvi izjaukts attīstības un augšanas veselums (Špona, 2004, 20).

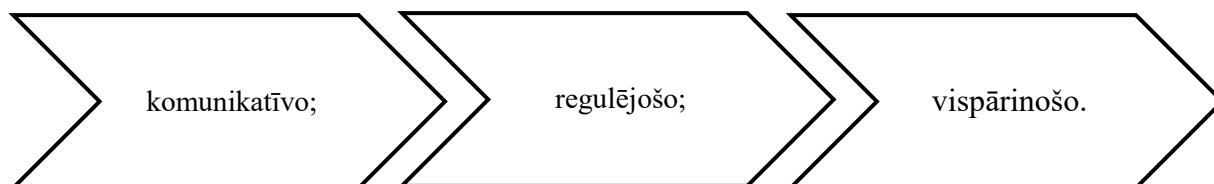
Aplūkojot pedagogu un psihologu atziņas var secināt, ka bērna attīstībai svarīga ir vide kurā bērns uzturas un dzīvo. Bērna runa attīstās pakāpeniski, jau no dzimšanas uztverot un atdarinot apkārt dzirdamās skaņas un pieaugušo runu. Bērniem jāattīsta dažādas maņas (dzirde, redze, oža, garša, tauste), tās attīsta domāšanu, runu un valodu, fiziskā un psihiskā attīstība noris vienoti.

1.3. Runas attīstības īpatnības agrīnā vecumā

Bērna runas attīstība norisinās kā process, kurā bērns apgūst valodu, tās vārdu krājuma bagātību, kā arī gramatiskās formas, kas nepieciešamas, lai saprastu viens otru un izteiktu savas domas, pārdzīvojumus un vēlmes.

Valodas un runas robežu nav iespējams noteikt, jo valoda atrodas pastāvīgas attīstības procesā, taču droši var izvirzīt noteiktas prasības valodas attīstības līmenim dažādos attīstības un mācīšanas posmos (Golubina, 2007, 224).

Ar valodas un runas palīdzību, pedagogs veido zināšanas un izpratni par apkārt notiekošo, veicina runas attīstību. Valodai ir liela nozīme bērna psiholoģiskā attīstībā, tā pilda noteiktas funkcijas (Golubina, 2007, 224). (sk. 8. attēlu).

8.attēls. Valodas funkcijas

D. Markus uzsver, ka valodas attīstība ir attiecināma uz visām vecuma grupām, atšķirīgs ir tikai tās saturs. Bērna valodas attīstībā parādās dažādas jomas, kā bērns apgūst pamatjēdzienus, kā sakarības starp priekšmetiem, iemācās izprast dažādus jēdzienus un vispārināt (Markus, 2003).

Mazs vārdu krājums kavē bērnu domāšanu un neļauj bērnam izteikties. Ja bagātāks būs vārdu krājums, jo attīstītāka būs bērnu valoda. Daudzpusīgāk un plašāk attīstās bērna domāšana, veidojas asociācijas (Markus, 2007).

Bērnu runas attīstība veidojas ļoti ātri, īpaši pēc tam, kad savus pirmos vārdus ir sākuši izrunāt paši. Divu ar pus gadu laikā bērna runa attīstās no pašiem primitīvākajiem izteicieniem līdz prasmei apzināti izteikt noformulētu domu ātrā tempā un gramatiski pareizos teikumos (Svence, 1998).

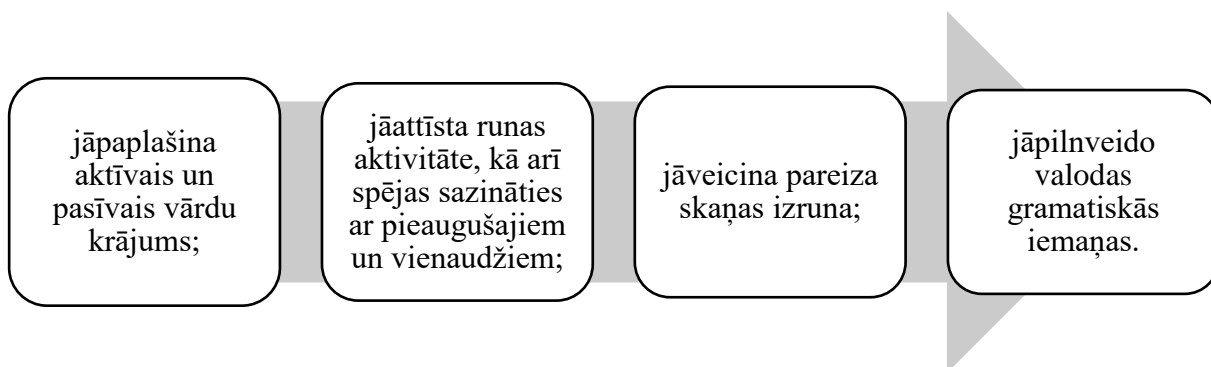
“Bērnība ir ļoti svarīgs posms cilvēka mūžā. Tā ir nevis sagatavošanās nākamajai dzīvei, bet īsta, krāšņa savdabīga dzīve. No tā, kā pagājusi bērnība, kas ietekmējis šajos gados, atkarīgs tas, par kādu cilvēku kļūs mazulis” (Suhomļinskis, V. A.).

Bērns, spēlēšanās un bērnība ir nedalāmi jēdzieni. Ikvienu bērna atmiņas par savām spēlēm ir vērtība pati par sevi, to nevar salīdzināt un pretstatīt citiem cilvēka gājuma posmiem. Spēlēšanās ir pirmsskolas vecuma bērna dzīves veids. Spēlē bērns rada savu domu, izjūtu, jūtu un izjūtu pasauli – viņš bērns domā, sacer, runā, salīdzina, izdomā, izpildot lomu, priecājas, skumst, smejas un gatavo rotaļlietas.

Bērna attīstībā var atzīmēt nepārtrauktu, pozitīvu virzību visās jomās – runā, valodā, socializācijā un kustībā. Dažādu, atšķirīga lieluma un formas priekšmetu taustīšana, satveršana bērnam veicina un atvieglo runas skaņu veidošanos (Irbe, 2014, 76).

Logopēde E. Gulbe norāda, ka runas attīstība ir saistīta ar sīko pirkstu motoriku, vecākiem un skolotājiem ir svarīgi piedāvāt bērniem rotaļas, kas veicina sīko pirkstu motorikas attīstību. Ļoti noderēs pirkstiņ lelles, ar kurām var izspēlēt izrādes un skolotājs var novērot bērna izrādi, dzirdēt bērna runu. Tās ir piemērotas bērniem, kuri ir kūtri un kautrīgi (Gulbe, 2015).

Pilnveidojot un attīstot bērna valodu, vienlaikus tiek veicināta intelekta un augstāko emociju attīstība, tiek gatavota augsne sekmīgam mācību darbam skolā. Savlaicīga un pilnvērtīga valodas apgūšana ir galvenais nosacījums tam, lai bērna psihi attīstība noritētu pilnvērtīgi. Vidi, kurā bērns aug un attīstās, sauc par dabīgu runas vidi. Kā uzskata pedagoģes Kalniņa un Skrube, tad pirmsskolas vecums ir ļoti svarīgs bērna valodas attīstības periods, jo bērns jāmāca saprast pieaugušā runu bez uzskates (Kalniņa, Skrube, 1983, 168). (sk. 9. attēlu).

9.attēls. Valodas attīstības periods

V. Golubina uzsver, ka pedagoga uzdevums ir sekmēt domāšanas un runas kā cieši saistītu psihisku procesu attīstību. Pakāpeniski jāattīsta gramatiski pareiza, sakarīga bērna runa. Vārdu krājuma paplašināšanos sekmē darbošanās ar priekšmetiem, pieaugušo runas paraugs un pedagoga runas leksiskā bagātība (Golubina, 2007, 116). No tā var secināt, ka bērna runas attīstībā liela loma ir vecāku un pedagogu runas paraugam, saskarsmes ar bērnu kvalitātei. Pedagoģiskajā literatūrā tiek aplūkots, ka bērnu valodas attīstība cieši saistīta ar pirkstu sīkās motorikas attīstību. Jo vairāk bērna rokas un pirksti tiek nodarbināti, trenēti, jo ātrāk un labāk attīstīsies bērna valodiņa. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai bērnam būtu pieejami dažādi priekšmeti un materiāli, ar ko darboties – zīmuļi, krītiņi, plastilīns, māls, dažādi dabas materiāli (čiekuri, akmentiņi, kastaņi, zīles, smiltis u. c.). Tāpat bērni jārosina patstāvīgi pogāt apgērba pogas, vērt kurpju saites, sprādzēt apavus. Jo vairāk nodarbinās sīko pirkstu muskulatūru, jo labāka valodiņa būs bērnam.

Bērnam valodas attīstība sākas tieši pirms dzimšanas, jo auglis spēj “dzirdēt” jau sešus mēnešus pēc ieņemšanas, tāpēc mātei vajadzētu sarunāties un dziedāt savam vēl nedzimušajam bērnam, jo bērns piedzimstot atpazīst mātes balsi un dziesmas, ko māte viņam ir dziedājusi. Ja bērna un mātes starpā ir ciešs acu kontakts, tad jaundzimušais mēģina atkārtot mātes mutes kustības. Jau četrus mēnešus vecs zīdāinis uzmanīgi vēro runātāja muti un izdod skaņas, dažus mēnešus vēlāk bērns sāk veidot īstas skaņas. Bērnu piesaista cilvēku radītās skaņas. Bērns atdarina un pats nezina, kāpēc to dara; vārdi iespiežas viņā, sarindojas noteiktā kārtībā, viss process notiek bez liekas prātošanas, piespiešanas un piepūles. Valodas apgūšana ir sarežģīts process, tāpēc šis periods turpinās ilgāk nekā citi. Ap 1,5 gadiem bērniem ir apziņa, ka katrai lietai ir savs vārds, bērna valoda ir vienkārša. Ap diviem gadiem visam jau ir savi nosaukumi, tiek lietoti 3-4vārdu teikumi, kas satur teikuma priekšmetu un izteicēju. Vispārēju vārdu krājumu paplašina: dažādu stāstu stāstīšana, pārrunas par pasaku, bildes ar grāmatām, dziedāšana un dziesmu klausīšanās, dabiska saruna ar bērnu (Prudņikova, 2004, 99).

Jaunākajā pirmsskolas vecumā bērni ir ļoti aktīvi un tiem ir raksturīga liela kustības aktivitāte. Periods, kad bērns aktīvi apgūst, iepazīst sevi, apkārtējo pasauli, priekšmetisko un dzīvo apkārtni. Šajā vecumā bērni labi saprot pieaugušo, valoda kļūst par bērna dzīves regulētāju, pieaug prasme atdarināt, attīstās uzmanība. Bērniem patīk atdarināt vecākus, vecākie būtu jāizmanto dažādas šizetiskas kustības un vingrinājumi ar imitācijas kustībām (Prudņikova, 2004).

Mazs bērns attīsta sevi, izmantojot rokas kā instrumentu, tāpēc bērnam ir nepieciešama iespēja brīvi darboties pašam pēc savas iniciatīvas bez pieaugušā iejaukšanās. Labvēlīgi iekārtota vide bērnam iemāca visu darīt pašam, bērns iegūst arī jaunas morālās un sociālās spējas progresē kultūras elementu apgūšanā (Prudņikova, 2004, 29).

I. Miltiņa uzskata: "...bērns, ienākot šajā pasaulē, jau "atrod" valodu. Valoda kā zīmju sistēma kļūst par pamatu runas attīstībai. Runas darbība ir runāšanas un runātā uztveršanas, izprašanas process". Liela nozīme ir agrīnai komunikācijai, jo runa attīstās atdarināšanas procesā, bērns atdarina mātes mīmiku, lūpu kustības. Tas notiek tad, ja ar bērnu jau no pirmajām dzimšanas dienām sarunājas, apmīļo un bērnam dzied (Miltiņa, 2005).

Pirmsskolas vecumā runas attīstība pāriet citā līmenī. Bērniem pieaug vārdu krājums no 300 – 400 vārdiem. Bērns apgūst jaunus abstraktus jēdzienus un runas gramatiskās formas. Bērns mācās izprast citu cilvēku domas, runa attīstās monologās runas uz dialoga runu un konteksta runu. Attīstās iekšējā runa, kas norisinās vairākos posmos:

1. koncentrē uzmanību uz runas priekšmetu, nostiprina runā darbības un rezultātu ("Es apēdu zupu!");
2. bērns plāno, ko darīs un kāpēc to darīs;

egocentrisko runu pāriet iekšējā runa (Piažē, 2002).

Ļ. Vigotskis uzskata, ka katram bērna vecumam ir mācāmības līmenis, kas atbilst katra bērna vecumposmam, tas nozīmē, ka tikai noteiktos vecumos var likt apgūt bērniem noteiktas darbības un priekšmetus. Šāda mācīšanās ir labvēlīgāka tajā stadijā, kad atbilstoši psihes mehānismi nevis ir jau nobrieduši, bet vēl tikai briest (Brice, 2013, 7).

S. Tūbele min Ž. Piažē septiņus galvenos ceļus bērna valodas attīstībā. (Tūbele, 2002, 23). (sk. 10.attēlu).

veicini bērna klausīšanās iemaņas;

iepazīsties ar jaunāko zinātnē, lai vari pilnvērtīgāk attīstīt bērna runu;

izmanto un atbalsti logopēda palīdzību;

lieto tādus jautājumus, kas rosinātu bērnu atbildēt vairāk nekā ar vienu vārdu;

iedrošini bērnu, iesaisti viņu dialogā;

dod bērnam kaut ko reālu par ko runāt;

pats galvenais ko vecāki bieži aizmirst, uzklausi savu bērnu.

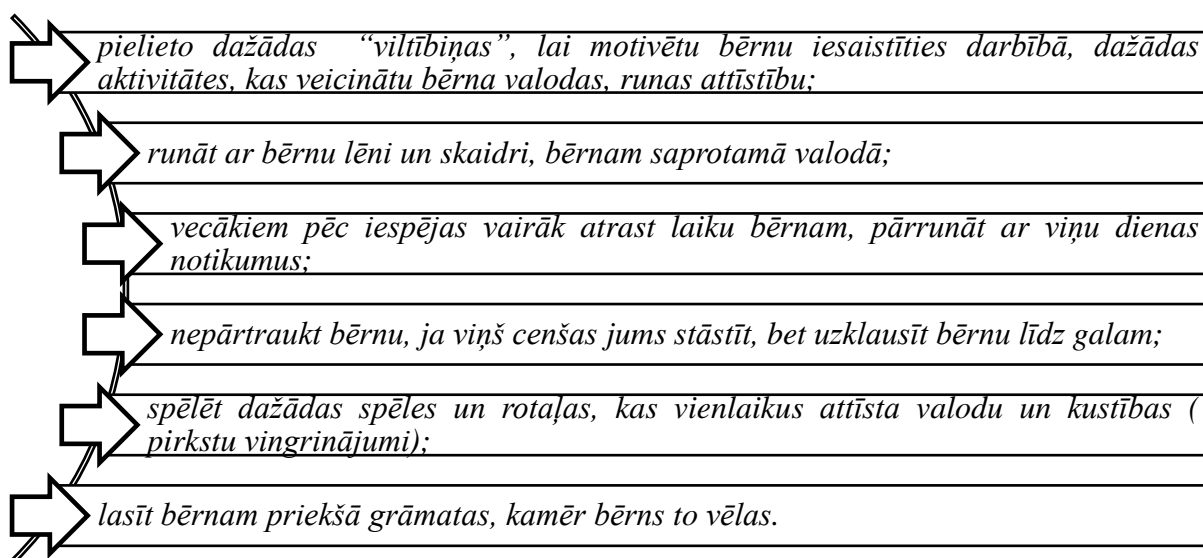
10.attēls. Septiņi galvenie ceļi valodas attīstībā

Ļ. Vigotskis citējis Piažē, bērnam agrīnajā vecumā galvenais ir rotaļa. Bērna domāšanas forma ir mirāžai līdzīga iztēle, kas izpaužas egocentriskajā runā (Vigotskis, 2002, 45).

Pirmsskolas vecumā runas attīstībā un apmācībā liela nozīme ir pirkstu un rokas sīkās muskulatūras attīstīšanai. Pētījumi pierādījuši, ka bērnu pirkstu un rokas kustības ir cieši saistītas ar runas centriem galvas smadzeņu garozā, tāpēc pirkstus un rokas jācenšas nodarbināt pēc iespējas vairāk. Tā nostiprinās un attīstās pirkstu un roku muskulatūra (Golubina, 2006/3, 22).

Pirmajā dzīves gadā atsevišķi bērni, spēlējoties ar savām kājiņām, rociņām, rotaļlietām runā savā valodā. Bērnam ir nepieciešamība pēc darbošanās, kas liecina par bērnu darbīgumu. Bērnam nepieciešams iepazīt un izpētīt apkārti, kontaktēties ar vienaudžiem, kur neaizstājama loma ir runas darbībai. Pirmsskolas vecumā intelektuālā aktivitāte ir saistīta ar emocionālo attieksmi pret vienu vai otru parādību vai priekšmetu. Visa tā pamatā ir intereses motivācija (Augstkalne, Dzintere, Stangaine, 2014, 119).

Ieteikums vecākiem, kā palīdzēt bērnam apgūt valodu sk. 11. attēlu.

11.attēls. Kā palīdzēt bērnam apgūt valodu

Šajā vecumā bērnam ir nepieciešams emocionālais kontakts ar pieaugušo. Bērns mācās veikt priekšmetiskas darbības, tā apgūstot komunikāciju starp bērnu un pieaugušo. Bērnam nepieciešams, lai pieaugušais darbotos ar viņu kopā.

Agrīnā vecumā sava ego dēļ, bērni respektē tikai savas intereses. Bērni savā starpā komunicē caur kustību rotaļām, bet trešajā dzīves gadā spēlējas blakus, nevis kopā ar kādu bērnu.

Mātei šajā periodā jānodrošina bērnam drošības sajūtu, saglabājot redzes un dzirdes kontaktu ar bērnu. Vecākiem jāmudina bērnu izmēģināt kaut ko jaunu, tā sekmējot bērna garīgo un fizisko attīstību.

Agrīnajā vecumā vecākiem jāatbalsta visas bērna aktivitātes, kas saistās ar apkārtējās vides iepazīšanu, tā nodrošinot bērnam sava “Es” pasaules dominanti un nesekmēt sliktu uzvedības tipu, ko izraisa ārējie faktori.

Bērns apgūst valodu un bagātina savu vārdu krājumu. Lai bērna runa pilnvērtīgi attīstītos, ar bērnu daudz jārunā, jāatbild uz bērna uzdotajiem jautājumiem. Šajā vecumā bērnam nepieciešams emocionāls tiešs kontakts ar pieaugušo. Bērns vēlas, lai pieaugušais ar viņu kopā spēlētos un darbotos dažādās aktivitātēs. Bērna galvenā darbība šajā vecumposmā ir rotaļa, kur runas attīstība bērniem notiek ar rotaļas palīdzību, jo tieši rotaļā bērns gūst gandarījumu, pašapliecinās, kā arī netīši mācās.

1.4. Rotaļas nozīme bērna attīstībā

Frīdrihs Frēbels uzskata, ka rotaļai ir liela loma bērna attīstībā. Rotaļa ir bērna mācīšanās un apkārtējās pasaules izzināšanas ceļš. Rotaļājoties bērns gūst pieredzi, mācās komunicēt ar apkārtējiem, attīsta radošo domāšanu, uztveri un attīsta koncentrēšanās spējas. Rotaļa ļauj bērnam izteikt savas emocijas un pārdzīvojumus, realizēt savas spējas un apzināties attieksmi pret apkārtējās vides procesiem. Rotaļa bērnam sniedz emocionālo labsajūtu un drošības izjūtu. Mācīšanās caur rotaļu notiek nepiespiesti, dabiski un bez piepūles (Višķere, 2017, 5).

Pedagogam izvēloties netiešo mācīšanos sekmējošus materiālus, kas nodrošina bērna personības attīstību veselumā atbilstoši katra bērna iepriekšējai pieredzei, iespējām un vajadzībām, bērns apgūst valodiskās prasmes aktīvā darbībā (Purmale, Uršulska, 2015, 140). Viens no netīšās mācīšanas veidiem ir rotaļa, tai skaitā pirkstu rotaļas.

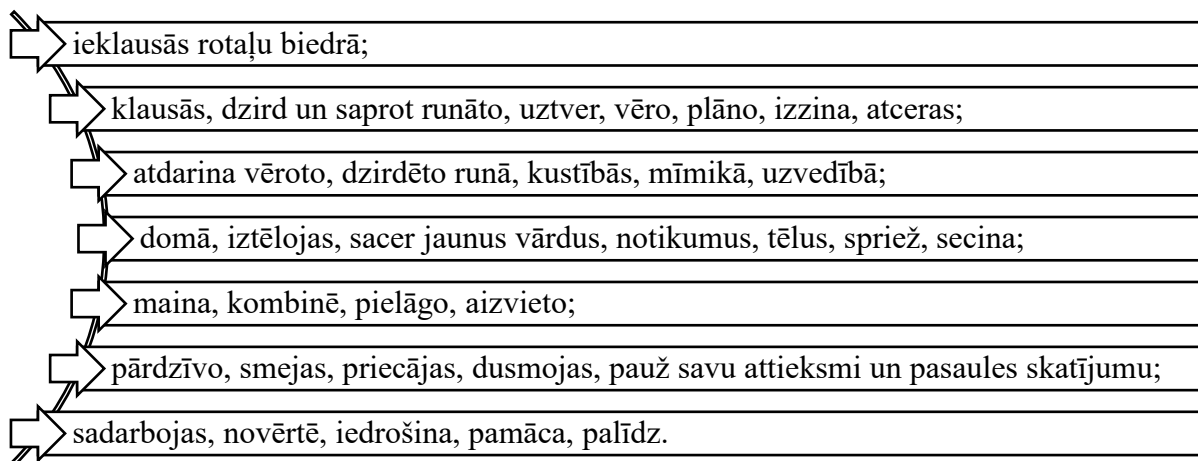
Rotaļa – interesanta un izklaidējoša rakstura nodarbība. Ar rotaļām bērns izkopj un pilnveido savus fiziskos un garīgos dotumus un dotības. Rotaļa ir svarīga mācīšanās darbība pirmsskolas vecumā, bērna attīstības un audzināšanas pamatveids (Pedagoģisko terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 150).

Rotaļa un bērns ir nesaraujami saistīti. Rotaļa bērnam rada prieku, enerģiju un attīsta bērnu. Rotaļa ir bērna jūtu, prāta un gribas attīstības skola. Rotaļa ir bērniņas pavadonis (Dzintere, Boša, 1997, 4-150).

A. Špona un Z. Čehlova uzskata, ka pirmsskolā galvenā darba forma ir rotaļa, kuras pamatā ir iekļautās tautas mūzika, pasakas un mākslas savstarpējā saistība, kas nodrošina pedagoga un bērna saskarsmi un sadarbību, tā ir svarīga bērna audzināšanā (Špona, Čehlova, 2004, 134).

K. Deķēna un M. Štāla uzskata, ka agrīnā vecumā bērni rotaļājas, lai iemācītos pārvaldīt savu ķermeni. Bērni bez mitas vingrina savus locekļus, bez mitas kustas un skrien, dzied un kļūst, šūpojas un dejo (Dzintare, Boša, 1997, 16).

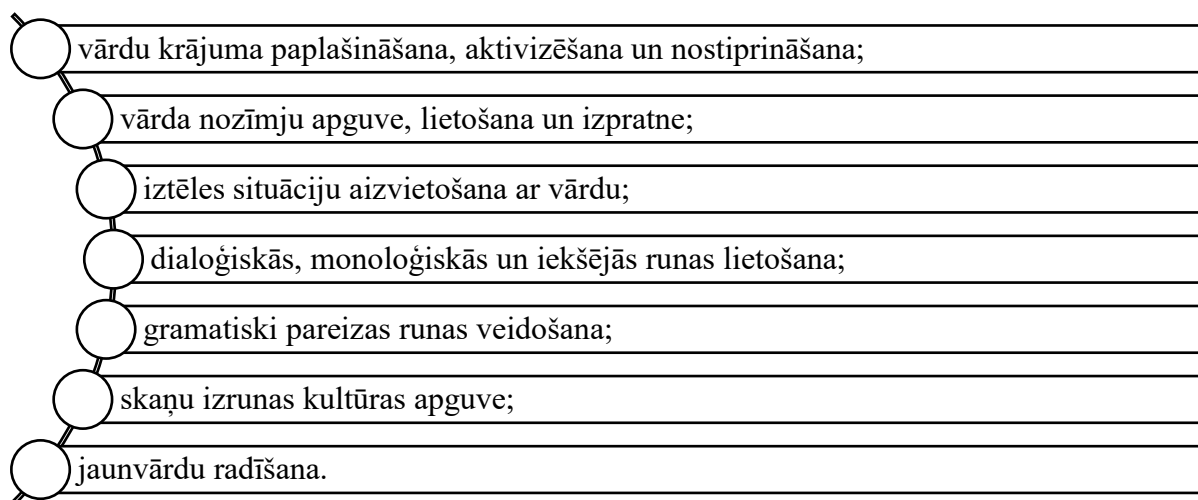
Rotaļā aktivitāte izpaužas daudzveidīgi, veicot dažādas darbības, kas liek domāt, pārdzīvot, tas attīsta viņu kopveselumā bērna aktivitātes rotaļā sk. 12. attēlu (Freiberģa, Dzintare, Augstkalne, 2009).

12.attēls. Bērna aktivitātes rotaļā

Bērns savā rotaļā atdarina pieaugušā darbības. Pieaugušais ir kā atgriezeniskā saite, kas reaģē uz bērna uzvedības pārmaiņām un novērtē to. Svarīgi radīt bērnam pārliecību ka viņa cieņa, uzticas viņam un ļauj darboties atbilstoši viņa interesēm un spējām. Tas ļauj bērnam gūt uzticēšanos, ticību saviem spēkiem, rosina darbīgumu un apņēmību. Rotaļa palīdz bērnam domāt un iegūt skaidrāku pasaules izpratni, svarīgi, lai pieaugušais ar cieņu un izpratni izturētos pret bērna fantāziju rotaļā (Freiberģa, Dzintare, Augstkalne, 2009, 206).

Rotaļā bērns apgūst runas un komunikatīvās prasmes, visas valodas attīstības jomas (Dzintare, Augstkalne, 2007), (sk. 13. attēlu),.

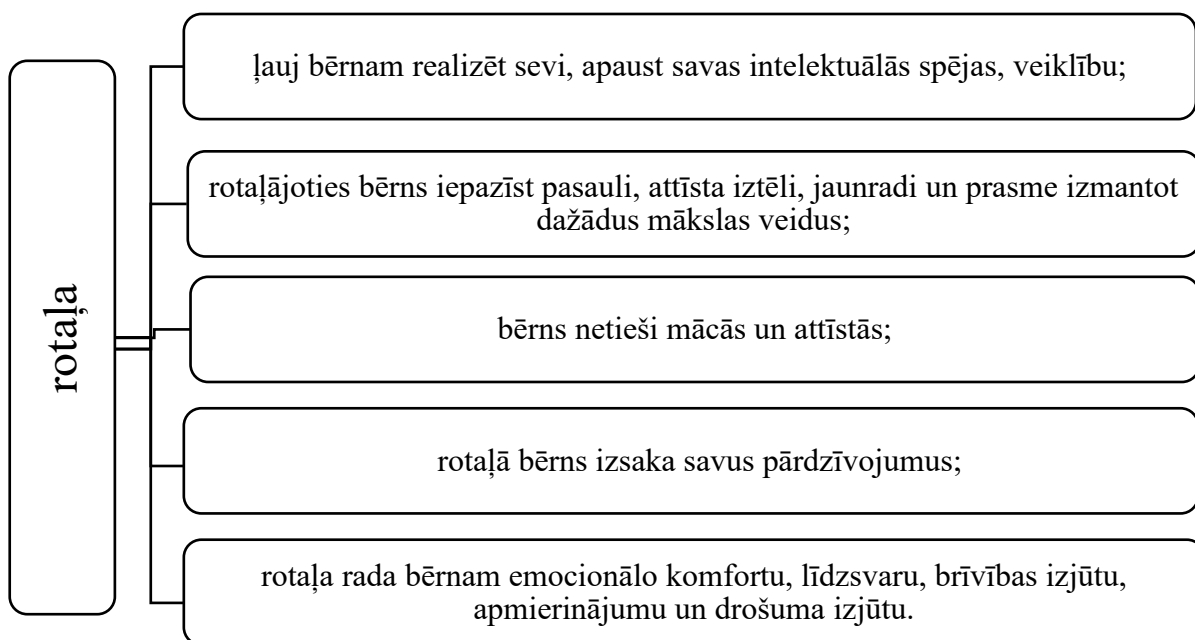
13.attēls. Runas un komunikatīvās prasmes , visās valodas jomās

Rotaļa ir nozīmīga komunikatīvo prasmju veidošanā. Negatīvas īpašības un pārmērīgs kriticisms bieži ir kavēklis labām komunikācijas prasmēm, personības atvērtībai, tādēļ komunikatīvās rotaļas ir labs veids, kā no mazotnes veicināt un attīstīt šīs prasmes (Brice, 2013, 11).

Latviešu tautasdziesmas ir muzikālo rotaļu pamatā. Tās dzied un to saturu attēlo ar atbilstīgām kustībām. Rotaļājoties bērns izprot un izjūt, brīvi un radoši pauž savu raksturu un iztēli, pārdzīvojumus un attieksmi, šādā veidā notiek bērna pasaules izziņas process. Viena no rotaļas svarīgākajām nozīmēm ir bērnu savstarpējās sadarbības un draudzības veidošanās. Rotaļa ir aktīvs darbības veids, kas dod pozitīvu attīstības rezultātu: izraisa bērnos zinātkāri, darbīgumu, patstāvību, prasmi domāt, iniciatīvu. Rotaļas process svarīgs, jo tajā tiek iesaistīti arī mazāk emocionālie bērni, bīklākie bērni, kuri brīvi pauž savas emocijas. Bērnus atraisa tautas rotaļas, tās veicina interesi, vingrina attapību, atjautību un dod spēku (Lasmane, 2012, 61).

Dungojamās dziesmas, kur pie vārdiem izdomā vienkāršu melodiju. Var izmantot delnu sīkās muskulatūras un balss izteiksmīguma sekmēšanai, kas veiksmīgi savieno valodu, mūziku un kustību. Vispārējo kustību un runas kustību veselums, tad mūzika emocionālu nokrāsu piešķir kustībām: enerģiju vai maigumu, kustību ritmiskumam, to koordināciju, kustību pārslēgšanos un plastiskumu (Miltiņa, 2008, 137).

D. Dzintare un R Boša uzskata, ka rotaļa (Dzintare, Boša. 1997, 16), (sk. 14. attēlu).

14.attēls. Rotaļā bērns apgūst

K. Dēķens apgalvo, ka pirmā vide bērniem ir ģimenes vide, tādēļ rotaļā bērns atspoguļo savas ģimenes tradīcijas, vērtības un rituālus. Vienmēr būtu jāatceras, ka bagāta valodas vide sekmē valodas apguvi un attīstību (Freiberģa, Dzintare, Augstkalne. 2009, 128).

Psihologu un pedagogu pētījumos tiek pausts uzskats, ka pirmsskolas vecumā bērniem ir raksturīgs īpašs uztveres jūtīgums, tādēļ ir svarīgi attīstīt runu, veidot pirmos estētiskos priekšstatus, sākt attīstīt labā un skaistā izjūtu. Folklorā apvienojas tiešums, spilgtums ar lielu māksliniecisku dziļumu.

Bērnu tautasdziesmās var izdalīt vairākas tēmas – šūpuļdziesmas, ucināmās dziesmas, rotaļiņas, kūmu dziesmas, par vecākiem (ļoti daudz ir par māmiņu), par bērna ēdienu, par kopšanu un audzināšanu un apģērbu. Šūpuļdziesmas ar savu maigo, lēno labskanību nomierina mazo gulētāju, tās ir pirmās dzimtās valodas skaņas, ko bērns dzird. Šūpuļdziesmās ir ļoti daudz onomatopoētisku (atdarināšana) skaņu darinājumu: lu,lu-lu,lu; vilu-valu; aijā žūžū, čuči-guli u.c. Dažādi skaņu atdarinājumi rosina bērnus dzirdēto atkārtot, ko bērni arī dara savās rotaļās (atdarina dzīvnieku un putnu skaņas, liek čučēt lelles dziedot kādu frāzi no dziesmiņas).Vēl atsevišķi var izdalīt tautasdziesmas par dabu un gadalaikiem, dzīvniekiem un putniem. Tautasdziesmas izmantojot rotaļnodarbībās, tiek bagātināts bērnu valodas krājums, vingrināta atmiņa, veicināta pareiza skaņu izruna. Tautasdziesmas vienmēr bija sacerētas ar mērķi bērnam saprotamā valodā iemācīt darba tikumus, tāpēc atsevišķi var izdalīt arī darbu un mācībām tikumos, grāmatu un skolas gudrībām. Tautasdziesmās lielākie strādnieki bija attēloti dažādi zvēri un putni.

Skaņas izrunas kultūras attīstīšana balstās uz fonētikas, pareizas runas, izteiksmīgas runas pamatiem, ņemot vērā valodas attīstības īpatnības dažādos vecuma periodos. Lai attīstītu valodu, tempu, runas ritmu, pilnveidotu fonemātisko dzirdi un uztveri, nostiprinātu pareizu elpošanu, rotaļnodarbībās un vecākiem ikdienā noder dažādi skaitāmpanti. Skaitāmpantus vajag skaitīt, mainot balss tembru, skaļumu, vārdus izrunāt klusi, lēni vai gluži pretēji skaļi un ātri, bet jārosina bērnus skaitīt izteiksmīgi, ievērojot skaitāmpanta tekstu. Runājot var pastiprināt atsevišķas skaņas (sak., Celmiņa, I., (2006).Runā raiti, Skaitām panti runas un valodas attīstībai. 48).

Skaitot ritma runas vingrinājumus, var eksperimentēt ar tempu, dinamiku, piemēram, palēlinot un kāpinot runas un kustību tempu, izrunājot klusāk vai skaļāk atsevišķas frāzes, izsaučienos var atkārtot vairākas reizes, šādā veidā papildinot skaitāmpantu tēlus. Vienu un to pašu skaitāmpantu var izmantot gan kā pirkstu rotaļu pirms zīmēšanas un rokas vingrinājumiem, gan kā dikcijas, artikulācijas vingrinājumu logopēdiskajā nodarbībā vai pirms dziedāšanas, gan kā ritma un kustību koordinācijas vingrinājumu, papildinot to ar skanošajiem žestiem.

Izmantojot skanošos žestus, bērniem veidojas noturīga kustību organizācija, attīstās ritma izjūta. (Brice, B. 2007, Pirkstiņu rotaļas, 9), (sk. 15. attēlu).

plaukstu piesitieni (plik-plik; plak-plak);
kāju piesitieni (dip-dip; dap-dap);
viegli piesitieni augšstilbiem (ļik-ļik;ļek-ļek);
knipji (nik-nik);
pus plaukstu piesitieni (tik-tak);
piesitieni krūtīm (bum-bum).

15.attēls. Skanošie žesti

Viens no bērnu visvairāk iecienītajiem mutvārdu folkloras žanriem ir mīklas. Latviešu folklorā ir dažādi mīklu paveidi: objektu mīklas, šarādes, jautājumu un uzdevumu mīklas u.c. Mīkla par apkārtējās pasaules lietām un parādībām izsakās skaisti un tēlaini, tā nosauc pašas raksturīgākās objekta vai parādības īpašības. “Jebkura mīkla prasa domāšanu un analīzi, salīdzināšanu un vispārināšanu, sintēzi. Lai atminētu mīklu, nepieciešamas arī labas novērošanas prasmes, vārdu krājums, atmiņa un izpratne par vārdu pārnestajā nozīmē - metaforām” (Freiberģa, Dzinteres, Augstkalnes, 2009, 59) .

Darbā ar pirmsskolas vecuma bērniem vairāk tiek izmantotas objektu mīklas. To pamatā parasti ir glezna, kurā tēlaini raksturots atminamais objekts. Jaunākajā pirmsskolas vecumā bērni vēl visu uztver tieši, neizprotot vārdu pārnesto nozīmi, tāpēc arī atbildes iznāk naivas. Tāpēc ieteicams izvēlēties mīklas par lietām, ko bērns vislabāk pazīst no savas nelielās dzīves pieredzes. Piemēram, par rotaļlietām, pārtikas produktiem, mājdzīvniekiem, darbarīkiem. Mīklu objekta raksturošanai parasti tiek izmantotas pašas zīmīgākās priekšmetu un dzīvo būtņu pazīmes (krāsa, forma, lielums, dzīvnieku balsis). Ja bērns uzreiz nespēj atminēt mīklu, tad jādod papildus informācija, plašāk jāraksturo atminamais objekts. Mīklas rosina bērnu izziņas darbību, attīsta uztveri, uzmanību, novērošanas spējas, līdz ar to arī sekmē domāšanas un valodas attīstību.

Pedagogam, vecākiem jādomā par pareizu runas intonāciju. Runas intonācija ir valodas spēka, ilguma un tembra maiņas runas plūsmā, kuras pauž teikuma jēgu. Pareiza intonācija nodrošina saturīgu emocionālu runu, pauž runātāja attieksmi pret literārā darba varoņiem (Kalniņa, Skrube, 1983, 135).

Ar šūpuļdziesmām un ucināmām dziesmām mēs parasti dzīvē sastopamies divreiz: pirmoreiz tās mēs dzirdam savā bērnībā, tuvāko cilvēku izpildījumā, vēlāk šīs dziesmas pie mums atgriežas, kad tās mēs dungojam saviem bērniem.

Termiņš bērnu folkloras aptver plašu žanru loku, sākot ar šūpuļdziesmām, ucināmām dziesmām, kūmu dziesmas, vecāku dziesmas u.c. Tāpēc folkloras pētnieki bērnu folkloru iedala divās daļās. Pieaugušo izpildīta folkloras, kas domāta bērniem un bērnu pašu izpildīta un radīta folkloras.

Latviešu tautasdziesmas par bērnu dzimšanu, barošanu, audzināšanu un kopšanu ir pētījusi latviešu folkloras pētniece Vilma Greble. Viņa latviešu folkloristikā 50. gados pirmoreiz deva bērnu folkloras klasifikāciju. Par pamatu šai klasifikācijai, folkloras materiāli ņemti atbilstoši bērnu vecuma posmam, fiziskajai un garīgajai attīstībai. Pirmajā vecumposmā iekļautas šūpuļdziesmas. Otrais attīstības posms mazbērna posms, ko Greble. V. dēvē arī par pirmsskolas posmu. Šis mazbērna posms ilgst no gada līdz septiņu gadu vecumam, kad bērns sāk iet skolā. Pēc viena gada sasniegšanas bērniem svarīgas kļūst kopšanas dziesmas, bet kad sasniegti četri vai pieci gadi, bērniem vairāk dominē mācību dziesmas. Pie šī vecumposma Greble. V. pieskaita ātrrunas, skaitāmpantus, rotaļas, pulksteņa laika apzīmējumus un nedēļas dienu nosaukumu. Trešais bērnu attīstības posms ir skolas vecums, kam aktuālas sāk kļūt mīklas, slepenā valoda, asprātības vingrinājumi, skolēnu dziesmas un parodijas (Greble, 1993).

Tautasdziesmas paplašina bērna redzes loku, attīsta viņa fantāziju, ierosina aktīvai darbībai. Tautasdziesmās ir daudz paralēlismu, alegoriju, skaņu atdarinājumu un draiska humora. (Saules gadi, (1965) sak. Osmanis, J. -7)

Tautasdziesmu valodai raksturīga izteiksmes skaidrība, gleznainība, skaisti epitēti un salīdzinājumi. Tāpēc tautasdziesmas piesaista bērnu interesi un uzmanību, sekmē tautasdziesmu apguvi. Latviešu folklorā estētiskais un tikumiskais ir cieši saistīts – skaists ir darbs un darba darītājs, godīga darba dzīve, dabas skaistums un tās saudzēšana. Ar tautasdziesmu palīdzību tiek veidota tikumiskā izpratne par skaisto un neglīto, par labo un ļauno, kas ir apzinīgas uzvedības pamats. Tautas dziesmās tiek stāstīts par mīlestību un cieņu pret māti, tēvu, māsām un brāļiem, citiem tuviniekiem, vecākiem cilvēkiem.

Skaitāmpanti (citi autori sauc par tautasdziesmām- rotaļiņām) labi noder gan kā audzināšanas līdzeklis, gan kā pieaugušā un bērna savstarpējās sadarbības līdzeklis. Tautasdziesmas – rotaļiņas var iedalīt pēc to satura. Vienas saistās ar bērnu guldināšanu, rotaļām, ikdienas norisēm – ucināšanu, jādināšanu, smīdināšanu. OTRAS ar dzīvnieku un putnu balsu atdarināšanu, dialogu skaitāmpantus. Īpaša uzmanība tiek veltīta pirkstiņu skaitāmpantiem, kuru laikā tiek vingrināta kustību koordinācija, sīkā pirkstu un plaukstu muskulatūra. Tas viss veicina valodas un prāta attīstību. Skaitāmpanti novērš bērna uzmanību

no palaidnībām, vingrina runu un izteiksmīgu valodu, kā arī nomierina bērnu. Tie māca sadarboties ar citiem bērniem un saskarsmi ar pieaugušo, vingrina redzi, dzirdi un kustību koordināciju. Skaitāmpantu skaitīšana parasti tiek papildināta ar dažādām ķermeņa kustībām – plaukstu sišanu, roku grozīšanu, soļošanu, kāju dipināšanu, grozīšanos, dancošanu, iešanu u.c. kuras izvēlās pēc attiecīgā teksta. Un visbeidzot skaitāmpanti sagādā bērnam lielu prieku, vēli darboties to ritmā, skaitīt līdzī, tas viss attīsta pozitīvas emocijas un veicina interesi par dažādiem literāriem darbiem un tēliem.

Rotaļai jāatbilst bērna vecumam, tai jābūt brīvai, interesantai un daudzveidīgai. Rotaļā bērns netieši mācās un attīstās.

Piekrītu, ka rotaļa attīsta bērnu kopveselumā, tā ļauj bērnam domāt, just, pārdzīvot, izzināt pasauli. Caur rotaļu bērns atdarina pieaugušu, attīsta runu un valodu. Vecākiem ir svarīgi piedalīties bērna rotaļās, būs ieguvējs gan bērns, gan vecāki.

Caur rotaļu bērns iepazīst pasauli attīsta iztēli un jaunradi. Rotaļa viennozīmīgi attīsta bērna runas prasmes, klausīšanās prasmi, paplašina vārdu krājumu.

1.5. Pirkstu rotaļa kā bērna runas aktivizētāja 1-2 gadu vecumā

Valodiskās prasmes bērns apgūst aktīvā darbībā, pedagogam izvēloties netiešo mācīšanos sekmējošus materiālus. Tie, savukārt, nodrošina bērna personības attīstību veselumā atbilstoši katra bērna individuālajai pieredzei, vajadzībām un iespējām. Kā viens no netiešās mācīšanas veidiem ir rotaļa, tai skaitā pirkstu rotaļas (Purmale, Uršūška, 2015, 140).

Rotaļas, spēles, dziesmas, mīklas bērnu iepriecina un aktivizē. Bērns darbojas priekam, neakcentējot jēdzienus “pareizi”, “nepareizi”, svarīgi bērnu mudināt, atbalstīt un novērtēt bērna uzdrīkstēšanos, riskēšanu un mēģināšanu darboties (Valsts izglītības satura centrs, 2016, 12).

E. V. Новикова uzskata, ka spēle galvenā pirmsskolas vecuma bērnu aktivitāte, tā attīsta domāšanu, runu un prātu. Tā ir vērsta uz plaukstu mazo muskulatūras attīstīšanu un roku saišu kustību koordinēšanu, tā bērni nesūdzas par rokas nogurumu (Новикова, 2009).

Pirkstu rotaļas būtība ir tajā, ka stāsts tiek parādīts ar plaukstām un to kustībām. Daudzās pirkstu rotaļās ir ritms un atskaņas, kas bērniem ir īpaši saistošas. Pirkstu rotaļas attīsta dažādas jomas, īpaši, runas un sīkās motoriskās prasmes, kā arī iedarbojas uz kognitīvajām un sociālajām prasmēm (Plentz, 2016, 4).

B. Brice atsaucoties uz D. Dzinteres un R. Kaņepējas pētījumiem, atzīmē, ka rotaļa rada bērniem emocionālu komfortu, apmierinājumu, drošuma un brīvības izjūtu, līdzsvaru. Rotaļā bērns netieši mācās un attīstās (Brice, 2007, 7).

Bērnā svarīgi attīstīt visas ķermeniskās izjūtas, pilnveidojot bērna uztveres spējas. Bērnām ir jāvingrinās atdarināt dažādas kustības gan dažādās ikdienas nodarbībās, gan brīvajā laikā rotaļu un interešu centīnos (Hansena, Kaufmane, Saifers, 1998, 43).

Darbības ar rokām un pirkstiem sekmē runāšanas attīstību. Ļoti svarīga ir darbošanās ar priekšmetiem, dažāda lieluma un faktūras priekšmetu taustīšana, satveršana veicina un atvieglo runas skaņu veidošanos. Bērnām ir svarīgi darboties ar abām rokām, jo roku pirkstu kustības ir saistītas ar mēles, lūpu un apakšžokļa kustībām. Stīvie pirksti bērniem traucē koncentrēties (Prudņikova, 2004, 48).

B. Brice iesaka, lai rotaļa neapniktu neiesaka “to slīpēt pārlietu ilgi – ar mērķi to noslīpēt”. Rotaļu ilgākā laika periodā var papildināt ar jauniem elementiem, pārsteiguma uzdevumiem vai momentiem, kas vienlaicīgi bērnam dod iespēju gūt jaunas prasmes un iemaņas, rosina interesi un fantāziju (Brice, 2013, 5).

Ļ. Vigotskis uzskata, ka sistemātiski vingrinājumi rotaļu veidā pirkstiem kopā ar stimulējošu ietekmi runas attīstībā ir spēcīgs līdzeklis, lai paaugstinātu galvas smadzeņu darba spējas. Jau kopš seniem laikiem daudzu tautu folklorā ir sastopami īsi skaitāmpanti, kurus skaitot, runa tiek papildināta ar dažādām pirkstu kustībām (Vigotskis, 2002, 15).

Darbojoties ar jaunākā vecumposma bērniem, tekstu ieteicams runāt lēnām, izteiksmīgā intonācijā un skaidrā bērnam saprotamā valodā. Izvēloties skaitāmpantus, ieteicams ievērot pakāpenības principu – no vienkāršākā uz sarežģītāko (Brice, 2016, 8).

Ļoti svarīgas pirkstu rotaļas ir bērniem ar runas traucējumiem, jo sīkās pirkstu muskulatūras attīstība labvēlīgi ietekmē bērna runas zonu funkcionēšanu galvas smadzenēs. Darbam pie pirkstu motorikas attīstības jābūt regulāram un rezultatīvam (Krafte, 2000, 4).

Ja ilgi veic vienveidīgas darbības, tad bērns ātri nogurst un zaudē interesi. Intereses uzturēšanai lieliski var izmantot dažādas pirkstiņu spēles. Lai panākumi neizpaliktu, ir jāievēro daži nosacījumi:

1. Rotaļa jāizvēlas atbilstoši bērna vecumposma attīstības līmenim;
2. Precīzs un izteiksmīgs teksta un kustību izpildījums;
3. Izpildot pirkstu rotaļas, vēlams vingrināt abas rokas gan pārmaiņus, gan vienlaicīgi;
4. Ja ir vēlme pie attiecīgās pirkstu rotaļas dziedāt, tad droši tas jādara – nevajag baidīties būt radošiem (Brice, 2016, 9).

V. Golubina savā grāmatā atsaucoties uz psihologa N. Bernšteina domu, ka jebkurā kustību treniņā tiek vingrināta nevis roka, bet gan smadzenes (Golubina, 2006, 22).

Liela nozīme ir dažādiem pirkstu un roku vingrinājumiem, jo bērna muskulatūra attīstās pakāpeniski, tās attīstība un nostiprināšanās ir dažādi jāstimulē. Šis darbs ir veicams ļoti

regulāri, tikai tā tiek sasniegts vēlamais rezultāts. Pirkstu un roku vingrinājumiem, bērnos jāizraisa tikai pozitīvas emocijas, nedrīkst pieļaut pārslodzi un garlaicību (Zaķe, 2000, 16).

Baltoties uz L. Fominas pētījumu, kas veica pētījumu runas un motorikas attīstību gadu veciem bērniem un konstatēja, ka runas attīstības līmenis ir saistīts ar sīko pirkstu attīstības līmeni, bet vispārējās attīstības līmenī to nenovēro (Tukiša, Vucenlīdzāns, 2008, 28).

Izvēloties pirkstu vingrinājumus, jāņem vērā bērna vecumposms un attīstības līmenis, jo vingrinājumi, kas nebūs atbilstoši, bērnam var nelikties interesanti. Pirkstu vingrinājumiem ir jābūt daudzveidīgiem, neapgrūtinošiem un dinamiskiem, bērnam emocionāli patīkamiem, bērniem saprotamiem. Tos labāk veikt kopā ar pieaugušo, lai pirkstu kustības tiktu veiktas pareizas. Svarīga ir emocionālā labsajūta un pieredzes uzkrāšana, nevis ieciklēšanās uz rezultātu (Šternfelde, 2011, 13).

Pirkstu rotaļas attīsta roku kustību koordināciju, uzlabo atmiņu, koncentrēšanos, uzmanību, saskaņotu kustību un runas attīstību. Tās veicina kustību un valodas attīstību, tādēļ tās ieteicams izmantot dzīves pirmajos gados (Pyzina, 2000, 7).

Ārpus nodarbību aktivitātēs un rotaļnodarbībās var noderēt gan pirkstu kustību precizitātes, redzes uzmanības un atmiņas sekmēšanas, prāta rosināšanas vingrinājumi, gan dungojamās dziesmiņas (Miltiņa, 2008, 139).

Bērniem patīk darboties ar daudzveidīgiem rotaļu vingrinājumiem. Jo bērns vairāk ar tiem aizraujas, jo pozitīvākas ir bērna emocijas, veiksmīgāk veidojas bērna iekšējā motivācija pārvarēt izteikšanās grūtības (Miltiņa, 2008, 136).

Lai sasniegtu rezultātu, rotaļās nepieciešama gribas un intelekta piepūle – bērni runā tekstu, attēlo tekstam atbilstošas kustības un radoši izpilda tās (Dzintere, Boša, 1997, 17).

Bērna darbošanās ar abām rokām vienādi ir svarīga runas attīstībā, jo pirkstu kustības runas laikā ir tieši saistītas ar mēles, lūpu un apakšžokļa kustībām. Bērnam vieglāk runāt, ja viņš kustina pirkstus.

Bērnam jau no mazām dienām ir svarīgi attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. Ko var attīstīt spēlējot dažādas spēles un rotaļas, kur iesaistās pirkstiņi: šķirot kastaņus, zīles, čiekurus un citus dabas materiālus, darboties ar pirkstiņiem skaitot skaitām pantus, ucināmās dziesmiņas u.c. Jo vairāk nodarbinās sīko pirkstu muskulatūru, jo labāka valodiņa būs bērnam. Ar bērnu ir jāstrādā, jāspēlējas un jārotaļājas. Spēlējoties bērnam attīstās domāšana, atmiņa, uztvere, iztēle, runa, uzmanība, pašvērtējums, emocionālā attīstība, saskarsme un veidojas priekšstati par apkārtējo pasauli. Jāļauj bērnam darboties un izzināt pasauli pašam.

2. Pētījums par pirkstu rotaļu izmantošanas iespējām bērnu runas aktivizēšanā jaunākajā vecumposmā

2.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts

Pētījuma mērķis ir izpētīt un izziņāt pirkstu rotaļu un skaitāmpantu ietekmi uz runas attīstīšanu. Pamatojoties uz pedagoģijas un psiholoģijas teorētisko atziņu analīzi, tiek analizēta hipotēze: pirkstu rotaļas sekmēs bērnu vārdu krājuma attīstību.

Pētījums tika veikts Mārupes novada X pirmsskolas izglītības iestādē. Grupiņu apmeklē 20 bērni, vecumā no 1 līdz 2 gadi. Grupā ir 10 meitenes un 10 zēni. Pētījumā piedalījās visi bērni.

Pētījums tika veikts 2018. gada oktobra mēnesī līdz 2019. gada marta mēnesim.

Pētījums sastāv no 3. daļām:

1. daļa – bērnu izpēte

1. Bērnu runas attīstības vērtēšana;
2. Bērnu līdzdarbība pirkstu un kustību rotaļās.

2. daļa – pirkstiņu rotaļu un skaitāmpantu izmantošana dažādos dienas ritos

1. pirkstiņu rotaļu un skaitāmpantu sameklēšana un pielietošana;
2. atlasītas dažādas pirkstiņu lelles.

3. daļa – atkārtota bērnu izpēte;

1. atkārtota bērnu runas attīstības izvērtēšana;
2. novērtēta bērnu darbība pirkstu un kustību rotaļās;
3. rezultātu apkopošana;
4. secinājumi.

Darba gaitā ievērojot šādus nosacījumus:

- bērna vecumposmam atbilstošas pirkstiņu rotaļas;
- individuālās vajadzības;
- vēlmi praktiski līdzdarboties;
- emocionālo atsaucību.

Pētījuma uzdevumi:

1. izstrādāt kritērijus bērna runas attīstības noteikšanai;
2. bērnu īss raksturojums un izziņāt bērnu runas attīstību pētījuma sākumā;
3. veikt pedagoģisko procesu bērnu runas attīstības sekmēšanai caur pirkstu rotaļām un skaitāmpantiem;

4. veikt atkārtotu bērnu izpēti pēc 6 mēnešiem;
5. analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma sākumā tika izveidoti kritēriji, lai noskaidrotu bērnu runas prasmi un pirkstu kustību attīstību:

1. izprot pieaugušā runu;
2. runā prot lietot atsevišķus vārdus;
3. spēj atkārtot īsus skaitāmpantus, runājot līdz skolotājai;
4. atkārtot īsus teikumus (2-3 vārdi);
5. iesaistās pirkstu un kustību rotaļās;
6. pauž emocijas par dzirdēto tekstu;
7. sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem.

Pētījumā tika izmantotas šādas metodes:

Teorētiskās: tika analizēta un pētīta pedagoģiskā un psiholoģiskā literatūra par valodu un runu, tās attīstību un pirkstu rotaļu ietekmi uz jaunāko pirmsskolas vecumposmu.

Empīriskās: novērošanas, vērtēšanas, .

Datu apstrādes: apkopoti rezultāti.

Novērošana ir mērķtiecīgs izziņas process, kurā atkārtoti vai ilgstoši vērojot uzzina un secina. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzi, teoriju un teorētisko pētījumu patiesumu (Pedagoģisko terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 111).

Pētījumā tiek izmantota novērošanas metode. Dz. Albertha uzskata, ka tā ir izplatītākā pedagoģisko pētījumu metode, kas skolotājam palīdz iepazīt bērnus dabiskos apstākļos, kad nepieciešams iegūt sākotnējo informāciju. Vērīgums ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs (Albertha, 1998,32).

Ю. Кушнер uzskata, ka novērošanas procesā pedagogam ir jābūt objektīvam, jākontrolē sava rīcība, lai tā, savukārt, neietekmētu pētījuma precizitāti. Ir jāpieraksta visi fakti, nevis tikai tie, kuri apmierina. Pedagoģisko novērošanu veic piezīmju veidā, novērošanas laikā, lai neaizmirstu un neizdomātu citus faktus. Var izmantot novērošanas dienasgrāmatas, kurās sistemātiski reģistrē iegūto informāciju (Кушнер, 2001).

Pedagoģiskā novērošana - metode ko izmanto pedagoģiskā pētījuma procesā, kas ir dabiska. Pedagoģisko parādību izpēte prasa pētniekam tieši novērot, uzkrāt un fiksēt ar pedagoģisko darbu saistīto faktisko materiālu, vēlams informāciju fiksēt uzreiz novērojot (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 111).

Rotaļu metode – lai bērniem būtu interesantāk izmantoju darbā pārsteiguma momentu, kad pie bērniem ciemos atnāk kāds pirkstiņ rotaļu tēls (pirkstu vai rokas lelle, mīkstā rotaļlieta,

no papīra veidota pirkstiņ lelle u.c.), brīnumu kaste ar dažādiem pārsteiguma momentiem. Tā bērni vairāk iesaistās, uzklausa, vēro un uztver dzirdēto, gūst pozitīvas emocijas.

2.2. Bērnu raksturojums pētījuma sākumā

Bērnus novēroju pēc izvirzītajiem kritērijiem dažādās ikdienas situācijās, nodarbībās, rotaļājoties un pastaigas laikā. Veidoju bērniem individuālas rotaļsituācijas, kuru laikā veicu bērnu novērojumus pēc izvirzītajiem kritērijiem, kas balstīti uz teorētiskām atziņām.

Rotaļsituācijas apraksts – skolotājai līdzī ir “brīnumu” kaste, kur iekšā paslēpušās rotaļlietas – pele, kaķis un mārīte. Skolotāja aicina aplūkot “brīnumu” kasti un ar roku sataustīt, kas viņā ir paslēpies. Bērns neskatoties ar roku satausta, kas tas varētu būt un nosauc. Aicinu paskatīties vai tā ir tā rotaļlieta, ko bērns nosauca. Aicinu vēlreiz nosaukt, “Kas tas ir? “Kāds tas ir?” (mīļš, pūkains, liels, mazs) “Ko viņš prot?” (lido, skrāpē, tipina) Aicinu kopā noskaitīt skaitāmpantu ar kustībām par izvēlēto rotaļlietu. Mudinu bērnu sameklēt rotaļlietai draudziņu un uzcelt tai māju.

Vēroju un izpētīju katru bērnu atsevišķi pēc dotajiem kritērijiem (sk. 1.tabulu).

1. tabula. Bērnu izpēte

Monta (1,9 g. v.)	Skolotājai norādot konkrētu darbību parāda ar roku vai atbild ar vārdu; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; mēģina atkārtot īsus skaitāmpantus; prot pateikt īsus teikumus; mēģina atkārtot pirkstu un kustību rotaļu; ar sejas mīmiku var novērot emocijas par dzirdēto tekstu; vēl īsti neuzticas pieaugušajam un ar bērniem spēlējas piesardzīgi.
Gustavs (1,5 g. v.)	Saprot ko skolotāja ir teikusi, neprot vēl atbildēt, atbildi parāda ar žestiem; neprot vēl runāt, visu parāda ar roku; neprot vēl runāt, smaida un kustās līdzī; neprot vēl runāt; mēģina atkārtot pirkstu rotaļu kustības; neprot vēl paust emocijas par dzirdēto; spēlējas viens, ir vērotājs no malas.
Hanna (1,7 g. v.)	Skolotājai norādot konkrēto darbību parāda ar roku vai atbild ar vārdu; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar roku; neprot vēl skaitīt līdzī skaitāmpantu, vēro un kustas līdzī; klausās un vēro ko skolotāja stāsta; vēro apkārt notiekošu, vēl neiesaistās darbībā; neprot vēl paust emocijas par dzirdēto tekstu; spēlējas viena, vēro visus no malas, sadarbojas ar skolotāju.

Hugo (1,9g. v.)	Prot ar roku parādīt skolotājas dzirdēto; vēl nerunā, tikai gugina; vēro skolotāju no malas, darbībā nepiedalās; neprot vēl runāt; vēro skolotājas darbošanos no malas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.
Toms (1,7 g. v.)	Skolotājai norādot konkrēto darbību parāda ar roku vai atbild ar vārdu; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; vēro skolotāju no malas, darbībā nepiedalās; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.
Mihails (1,9 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt dažus vārdus; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; vēro skolotājas darbošanos no malas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; sadarbojas daļēji ar pieaugušo, spēlējās viens.
Annija (1,3 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; neprot vēl runāt, visu parāda ar roku; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; sadarbojas daļēji ar pieaugušo, spēlējās viena.
Mārcis (1,9 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt dažus vārdus; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; sadarbojas daļēji ar pieaugušo, spēlējās viens.
Kate (1,7g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; neprot vēl runāt, bērnodārzu apmeklē ļoti reti; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; vēro skolotājas darbošanos no malas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viena.
Ansis (1,1 g. v.)	Tikai klausās un vēro notiekošo; vēl nerunā, tikai gugina; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; vēro skolotājas darbošanos no malas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.
Marks (1,2g. v.)	Tikai klausās un vēro notiekošo; vēl nerunā; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārto dzirdēto tekstu; vēro skolotājas

	darbošanos no malas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.
Adele (1,5 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt dažus vārdus; vēro skolotāju no malas, darbībā nepiedalās; prot pateikt īsus teikumus; ar interesi iesaistās kustību aktivitātēs; pauž emocijas par dzirdēto ar prieku vai skumjām; vēl īsti neuzticas pieaugušajam un ar bērniem spēlējas piesardzīgi.
Enija (1,7 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; neprot vēl runāt; vēro skolotāju no malas, darbībā nepiedalās; klausās, bet neatkārtoti dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēl īsti neuzticas pieaugušajam un ar bērniem spēlējas piesardzīgi.
Marta (1,7 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; vēro skolotāju no malas, darbībā nepiedalās; klausās, bet neatkārtoti dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; sadarbojas daļēji ar pieaugušo, spēlējās viens.
Alberts (1,6 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; skaitāmpantus vēro no malas; klausās, bet neatkārtoti dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; vēl nepauž emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas.
Raiens (1,7 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt dažus vārdus; darbībā nepiedalās; klausās, bet neatkārtoti dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; vēl nepauž emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.
Valters (1,8 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt dažus vārdus; mēģina atkārtot īsus skaitāmpantus; klausās, bet neatkārtoti dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; vēl nepauž emocijas par dzirdēto tekstu; vēl īsti neuzticas pieaugušajam un ar bērniem spēlējas piesardzīgi.
Emīlija (1,7 g. v.)	Skolotājam norādot konkrētu darbību parāda ar roku vai atbild ar vārdu; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; darbībā nepiedalās;

	prot pateikt īsus teikumus; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; sadarbojas daļēji ar pieaugušo, spēlējās viens.
Alise (1.7 g. v.)	Saprot pieaugušā runu, prot daļēji parādīt prasīto; prot pateikt atsevišķus vārdus, ja nevar pateikt tad parāda ar žestiem; klausās, bet neatkārtot dzirdēto tekstu; darbībā nepiedalās; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; neprot paust emocijas par dzirdēto tekstu; vēl īsti neuzticas pieaugušajam un ar bērniem spēlējās piesardzīgi.
Everts (1.5 g. v.)	Saprot ko skolotāja ir teikusi, neprot vēl atbildēt, atbildi parāda ar žestiem; neprot vēl runāt; darbībā nepiedalās; klausās, bet neatkārtot dzirdēto tekstu; mēģina atdarināt pirkstu un kustību rotaļas; vēl nepauž emocijas par dzirdēto tekstu; vēro visus no malas, spēlējās viens.

Pētījuma sākumā, oktobrī, bērni tika vērtēti, pēc kritērijiem, kas atspoguļo viņu .runas un pirkstu kustību attīstību. Bērni tika vēroti gan nodarbībās un rotaļās, gan dažādās ikdienas situācijās. Bērnu attīstības vērojumu rezultāts apkopots 2. tabulā. Bērnu aktivitāte tiks vērtēta pēc līmeņiem:

- 1. zems** – runā iesaistās ar grūtībām, vairāk atbild parādot vai ar žestiem;
- 2. vidējs** – mēģina atkārtot dzirdēto, runā ar sev tuviem cilvēkiem ;
- 3. augsts** – aktīvi sarunājas, prot atbildēt uz jautājumiem.

2. tabula. Bērnu runas izvērtējums pētījuma sākumā

Bērnu vārdi, vecums	Izprot pieauguša runu	Runā prot lietot atsevišķus vārdus	Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus, runājot līdzīgi	Atkārtot īsus teikumus (2-3 vārdi)	Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās	Pauž emocijas par dzirdēto tekstu	Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem	Kopā
Monta, 1,9 g. v.	2	2	2	3	2	2	2	15
Gustavs, 1,5 g. v.	2	1	1	1	2	1	1	9
Hanna, 1,7 g. v.	2	2	1	1	1	1	1	9

Hugo, 1,9 g. v.	2	1	1	1	1	1	1	8
Toms, 1,7 g. v.	2	2	1	1	2	1	1	10
Mihails, 1,9 g. v.	2	2	1	1	1	1	1	9
Annija, 1,3 g. v.	2	1	1	1	2	1	2	10
Mārcis, 1,9 g. v.	2	2	1	1	2	1	2	11
Ansis, 1,1 g. v.	1	1	1	1	1	1	1	7
Kate, 1,7 g. v.	2	1	1	1	1	1	1	8
Marks, 1,2 g. v.	1	1	1	1	1	1	1	7
Adele, 1,5 g. v.	2	2	1	2	2	2	2	13
Enija, 1,7 g. v.	2	1	1	1	2	1	2	10
Marta, 1,7 g. v.	2	2	1	1	2	1	2	11
Alberts, 1,6 g. v.	2	2	1	1	2	1	1	10
Raiens, 1,7 g. v.	2	2	1	1	2	1	1	10
Valters, (1,8 g. v.)	2	2	2	1	2	1	2	12
Emīlija, (1,7 g. v.)	2	2	1	2	2	1	2	12
Alise, (1,7 g. v.)	2	2	1	1	2	1	2	11
Everts, (1,5 g. v.)	2	1	1	1	2	1	1	9

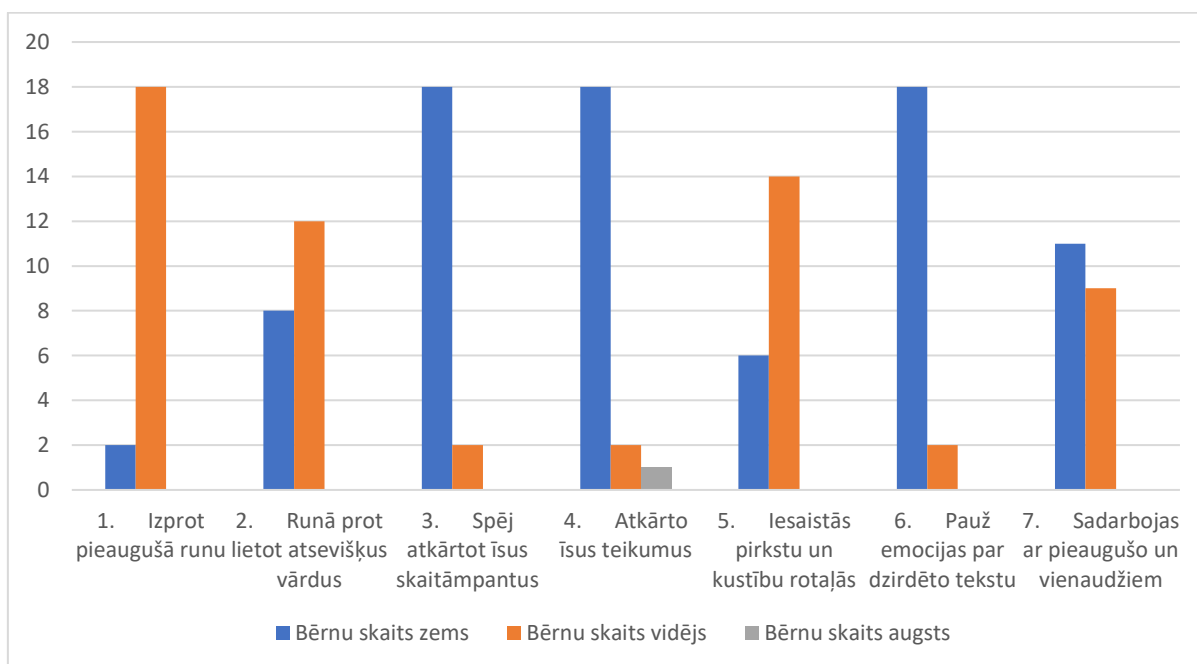
Pēc tabulā redzamajiem kritērijiem var izdarīt secinājumus, ka vislabāk novērtētais ir kritērijs “izprot pieaugušā runu”, bet viszemāk novērtētais kritērijs ir “spēj atkārot īsus skaitāmpantus”, jo bērni vēl nespēj atkārtot īsus skaitāmpantus. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu tikai 2 bērni, Monta un Adele. Pirkstu un kustību rotaļās daļēji iesaistās 14 bērni, Hanna, Hugo, Mihails, Ansis, Kate un Marks ir vērotāji no malas, vēl adaptācijas periods. Daļēji atkārtu īsus teikumus Emīlija, Adele un Monta, pārējie bērni tikai klausās. Daļēji lieto atsevišķus vārdus 12 bērni, mēģinot pateikt ko domā. Monta, Annija, Mārcis, Adele, Enija, Marta, Valters, Emīlija un Alise sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem, jo bērniem ir adaptācijas periods un vēl neuzticas svešiem pieaugušajiem un vienaudžiem. Izpētot varam secināt, ka katram bērnam ir sava individuāla attīstības gaita. Tas arī norāda uz atšķirīgām bērnu individuālām vajadzībām.

Iegūtos datus varam analizēt, nosakot bērnu skaitu un vērtējuma kritērijos izvirzītos uzdevumus. Datu analīze skatāma 3. tabulā.

3. tabula. Kritēriju vērtējuma analīze pētījuma sākumā

Kritēriji	Bērnu skaits		
	zems	vidējs	augsts
1. Izprot pieaugušā runu	2	18	0
2. Runā prot lietot atsevišķus vārdus	8	12	0
3. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus	18	2	0
4. Atkārtot īsus teikumus	18	1	1
5. Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās	6	14	0
6. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu	18	2	0
7. Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem	11	9	0

Diagrammā skatāmi bērnu runas un kustību attīstības vērtējumi (sk. 16. attēlu).

16.attēls. Bērnu runas un kustību attīstības vērtējums pētījuma sākumā

Diagrammā uz horizontālās ass ir kritēriji, uz vertikālās ass bērnu skaits.

Aplūkojot diagrammu var secināt, ka bērnu runas attīstības līmenis atšķiras, jo daudzi bērni vēl nerunā, ir bērni, kas izsaka kādu zināmu vārdu un viena meitene, kas runā vairāk kā citi bērni.

Aplūkojot diagrammu var secināt, ka:

1.kritērijs “izprot pieaugušā runu”, rādītāji liecina, ka bērni vidēji izprot pieaugušā runu. Manuprāt tas saistās ar to, ka bērni vēl ir mazi un ir adaptācijas process.

2.kritērijs “runā prot lietot atsevišķus vārdus”, vērtējumu rādītāji ir vidēji un zemi. Šis kritērijs arī saistīts ar to, ka bērni vēl nerunā un ir mazs vārdu krājums.

3.kritērijs “spēj atkārtot īsus skaitāmpantus”, pēc diagrammas var secināt, ka šo kritēriju veic tikai viens bērns grupā.

4.kritērijs “atkārto īsus teikumus”, grupā ir viens bērns, kas labi atkārtot īsus teikumus un viens bērns, kas daļēji atkāro dzirdēto. Pārējie bērni vēl nerunā īsos teikumus.

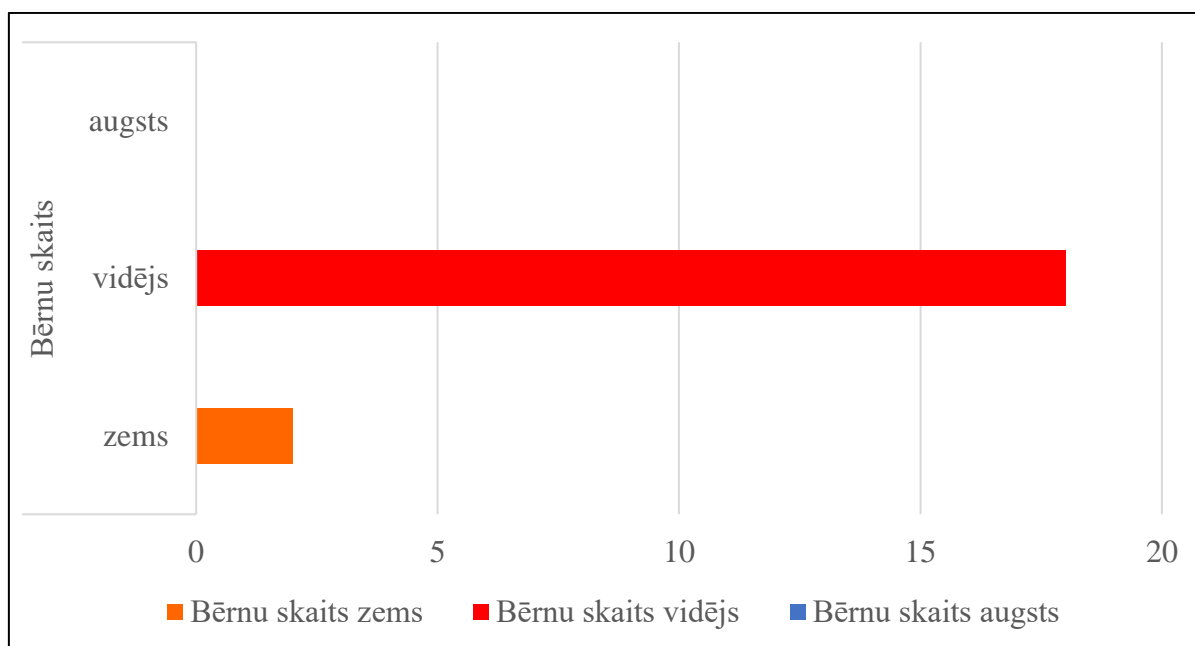
5.kritērijs “iesaistās pirkstu un kustību rotaļās”, rādītāji liecina, ka desmit bērni daļēji iesaistās pirkstu un kustību rotaļās. Pārējie 6 bērni ir vērotāji no malas.

6.kritērijs “pauž emocijas par dzirdēto tekstu”, rādītāji liecina, ka grupā ir divi bērni, kas pauž un izrāda emocijas par dzirdēto tekstu.

7.kritērijs “sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem”, rādītāji liecina, ka grupā ir seši bērni, kas labprāt sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem, pārējie bērni vairāk spēlējas vieni paši savā nodabā.

Var secināt, ka bērnu sākotnējais runas un pirkstu kustības attīstības līmenis ir atšķirīgs, jo vairākums bērni runā daļēji, tikai atsevišķus vārdus jeb dominē pasīvā runa, bet ir bērns, kas runā labi un prot izteikties un ir bērni, kas nerunā nemaz, tikai izmanto žestus un mīmiku.

Aplūkojot pirmo kritēriju “izprot pieaugušā runu”, var secināt, ka tikai 18 bērni izprot pieaugušo runu vidējā līmenī, diviem bērniem ir zems līmenis (sk. 17. attēlu).

17.attēls. Izprot pieaugušā runu

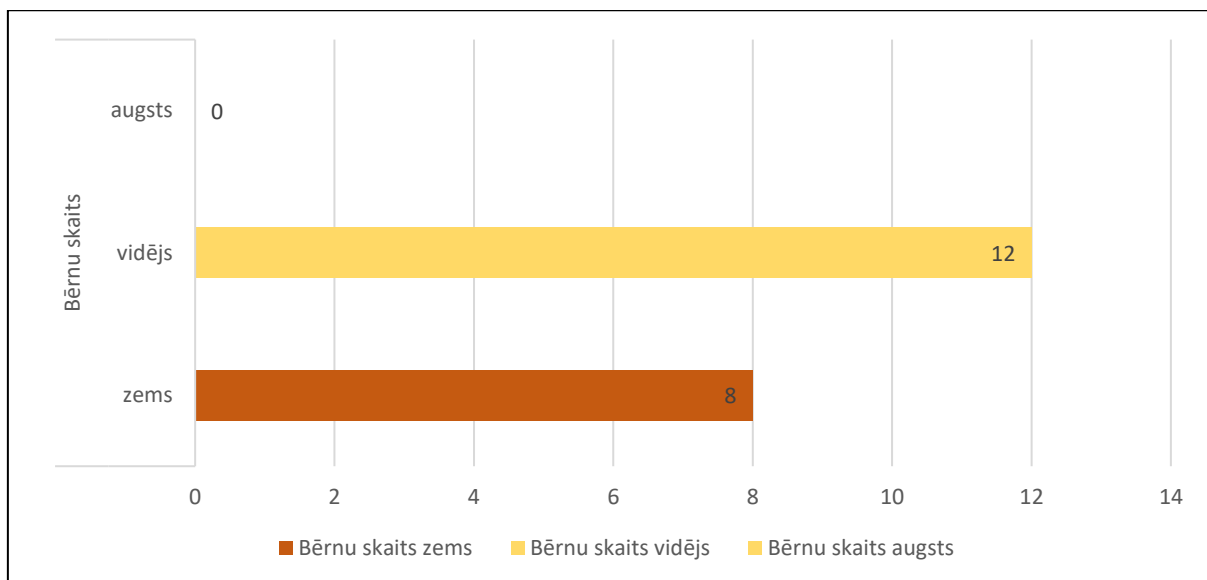
Bērniem grūtības izprast pieaugušā runu varētu būt tādēļ, ka bērni vēl ir mazi un bērni šajā vecumā ātri nogurst no informācijas daudzuma, vai motivācijas un intereses trūkuma dēļ, kā arī, ja bērniem ir nepietiekošs vārdu krājums. Adaptācijas periodā bija bērni, kas bija kautrīgi un nedroši, tas kavē bērnu izpratni par pieaugušā runu.

Pirmajā saskarsmes reizē vizuālais izskats, acu skatiens, balss intonācija un mīmika var būt noteicošais faktors tam, vai bērns vēlas kontaktēties ar pedagogu, vai nē. Pedagoga pozitīva attieksme un nostāja bērnam rada labvēlīgu iespaidu un vēlēšanos sadarboties ar pedagogu. Pedagoģis ir tas, kas katru jauno lietu nosauc vārdā, kļūstot par bērna pavadoni, veidojot jaunu saskarsmes formu (Gailuma, 2002, 85).

Pirmsskolas iestādē bērni ir sākuši apmeklēt 2018. gada septembrī. Grupā bērni sāka nākt pakāpeniski – pa diviem, trīs bērniem nedēļā. Var secināt, ka bērniem adaptācijas laiks bija dažāds.

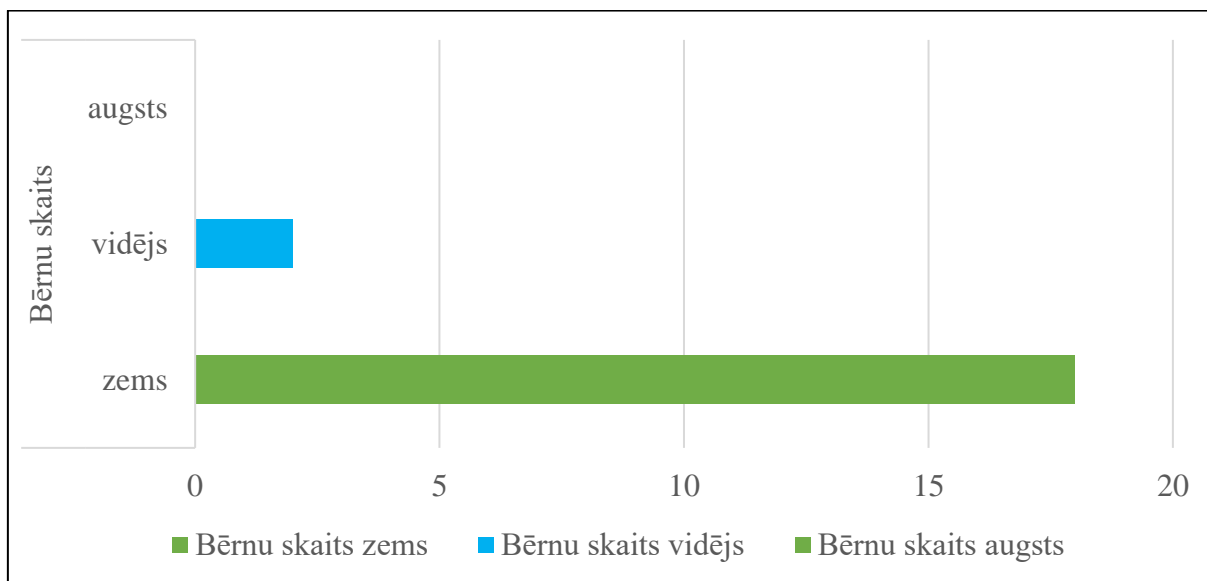
Lai bērni izjustu drošības sajūtu un justos gaidīti, skolotāja katru bērnu no rītiem sagaida un samīļo. Rīta aplī skolotāja izmanto pirkstiņu lelles un citas mīkstās rotaļlietas, ar kurām sasveicinās vai izspēlē dažādus sižetus (sk. 1.pielikumu), kas bērniem liek atvērties, pasmaidīt un iejusties grupas vidē. Daži bērni izrādīja lielu ieinteresētību un labprāt paši darbojās ar pirkstiņu lellēm vai kādu mīksto rotaļlietu. Bija bērni, kas tikai vēroja, bet kādā citā reizē rīta aplī iesaistījās vairāk. Citiem bērniem bija nepieciešams laiks, lai iesaistītos rotaļās un atvērtos. Šī saskarsme ar bērnu veidojas pamazām, brīvā, nepiespiestā gaisotnē ar pedagoga aicinājumu bērnu iesaistīties dažādās ikdienišķās un sižetiskās rotaļās, kur bērnam aktīvi tiek attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra, veicināta runas un valodas attīstība un protams vārdu krājuma paplašināšana. Pirmsskolas vecumā liela uzmanība tiek veltīta runas saskarsmei, kad pedagogs var stāstīt izteiksmīgi pasakas, lasīt dzejoļus, skaitāmpantus, spēlēt pirkstiņu rotaļas, sniegt bērnam informāciju par ikdienas norisēm un veidot dialogus. Jebkurš pedagoga centiens iesaistīt bērnu sarunā, vainagosies ar bērna vēlmi runu izpaust un atkārtot, tādējādi attīstot bērna spēju komunicēt.

Otrajā kritērijā “runā prot lietot atsevišķus vārdus”, vidēji runā 12 bērni, bet 8 bērni nerunā vispār (sk. 18. attēlu). Bērniem, kas vēl nerunā šajā vecumposmā, iespējams, ir mazs vārdu krājums, kurš iepriekš nav veicināts. Mūsdienās vecāki ir aizņemti darbos, datoros, telefonos un televizoros. Bērniem tiek pirktas daudz un dažādas rotaļlietas, kuras nerada bērnam iztēli un fantāziju un pēc neilga laika bērnam jau ir interese zudusi par šo rotaļlietu. Vecākiem būtu jāatrod laiks savam bērnam, lai kopā runātu, lasītu, spēlētos un rotaļātos. Caur rotaļu bērns izzinās pasauli, apgūs jaunu informāciju, runās, atkārtos un spēš izteikties par redzēto un piedzīvoto. Bērns klausoties skaitāmpantus, paplašina savu vārdu krājumu ar jauniem vārdiem.

18.attēls. Runā prot lietot atsevišķus vārdus

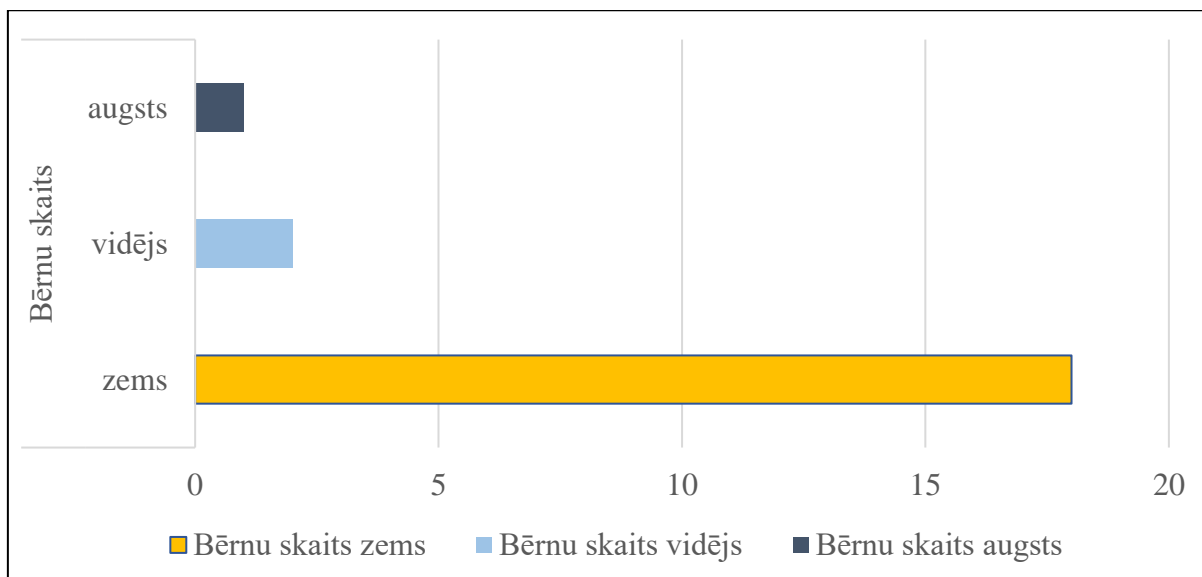
Apskatot trešā kritērija “spēj atkārtot īsus skaitāmpantus” rezultātus, redzam, ka vidējs līmenis ir 2 bērni un 18 bērniem ir zems līmenis (sk. 19. attēlu).

19.attēls. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus

Šajā vecumposmā var izteikti redzēt, ka lielākai daļai bērnu runas prasmes vēl ir jāapgūst. Skaitāmpantus un pirkstu rotaļas pedagogs var izmantot dažādās dienas daļās. Jo vairāk pedagogs skaitīs un atkārtos skaitāmpantu, jo ātrāk bērns sāk atkārtot un atdarināt dzirdēto.

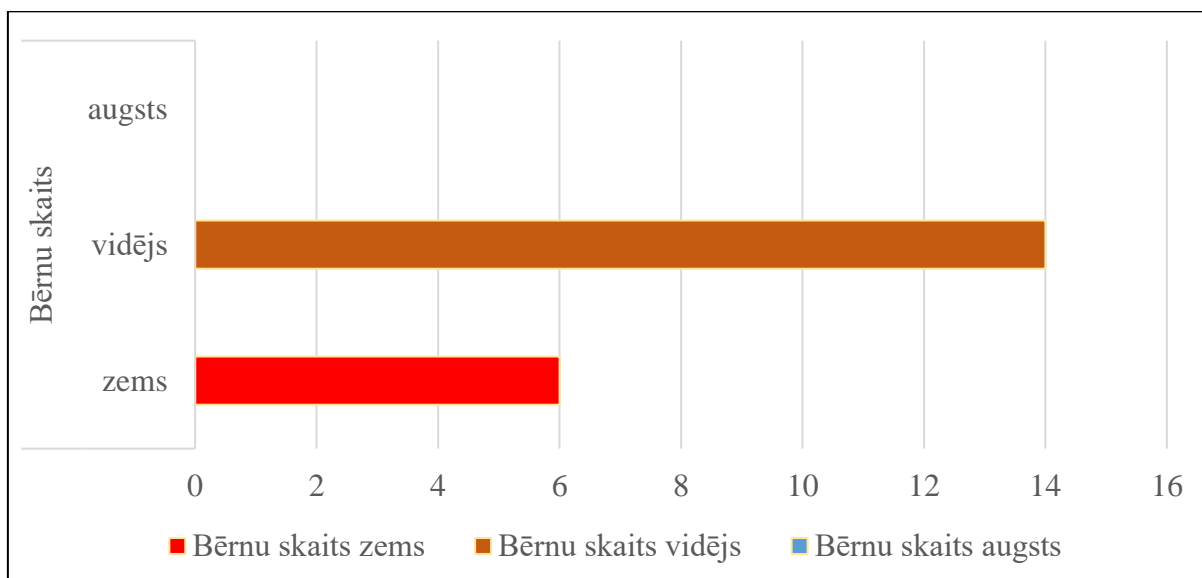
Aplūkojot ceturto kritēriju “atkārto īsus teikumus”, var secināt, ka augsts līmenis ir tikai 1 bērnam, vidējs līmenis diviem bērnam un zems līmenis ir 18 bērniem (sk. 20. attēlu).

20.attēls. Atkārtoto īsus teikumus

Tas varētu būt saistīts ar to, ka mājās ar bērniem vecāki ļoti maz runā.

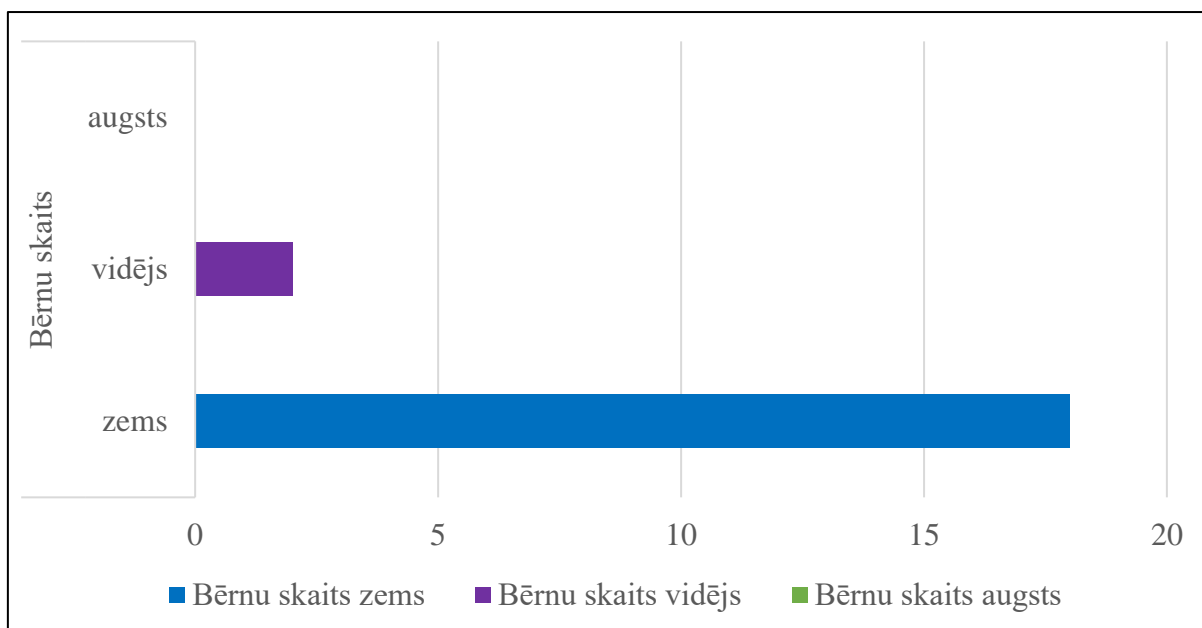
Aplūkojot piekto kritēriju “iesaistās pirkstu un kustību rotaļās” varam redzēt, ka 14 bērni vidēji atkārtot pirkstu un kustību rotaļas. Savukārt 6 bērniem pirkstu un kustību rotaļās līmenis ir zems. Novērtējot šo kritēriju, var secināt, ka bērni nav saskārušies ģimenē ar pirkstu un kustību rotaļām. Bērni šīs rotaļas sākumā novēro no malas. Atkārtojot kādu no pirkstu rotaļām vairākas reizes, bērns pamazām sāk pievērst uzmanību un mēģina atkārtot (sk. 21. attēlu).

21.attēls. Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās

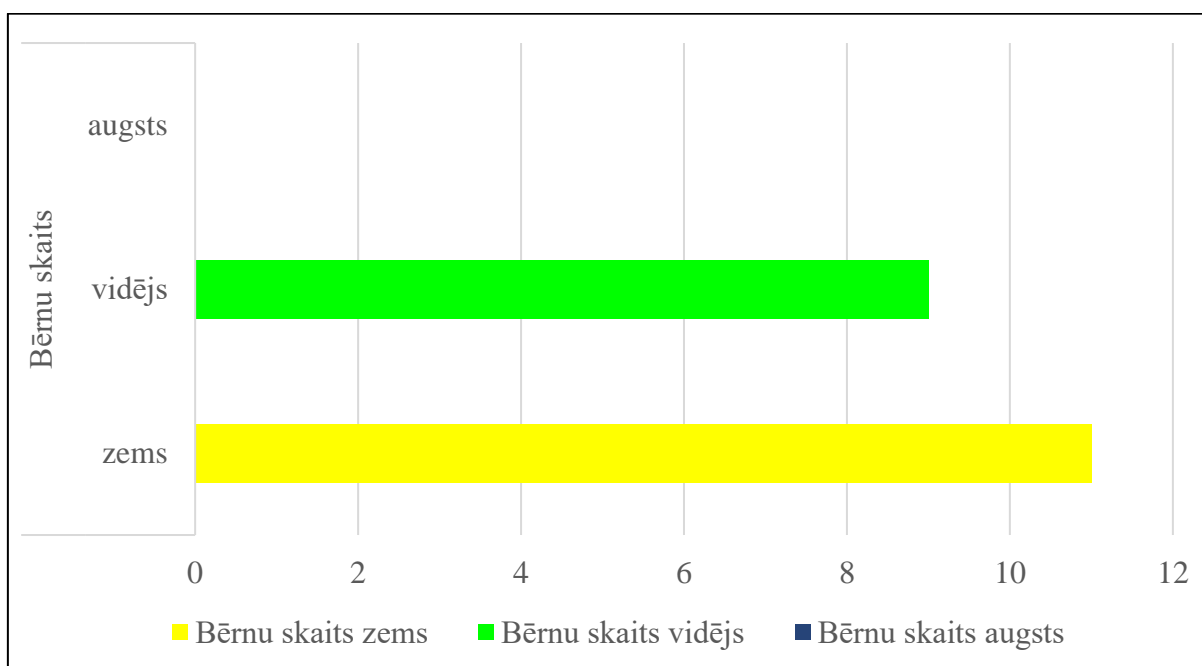
Aplūkojot sesto kritēriju “pauž emocijas par dzirdēto tekstu” (sk. 22. attēlu). Varam redzēt, ka 18 bērniem šis līmenis ir zems, jo viņiem manuprāt ir mazs vārdu krājums un vēl nav

saprotamas emocijas dotajā tekstā. Tikai 2 no bērniem šajā vecumā pauž emocijas par dzirdēto tekstu vidējā līmenī, jo šie bērni jau mazliet runā.

22.attēls. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu

Aplūkojot pēdējo kritēriju “sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem”(sk. 23. attēlu), varam secināt, ka 9 bērni sadarbojas vidējā līmenī un 11 bērni nesadarbojas ar vienaudžiem un pieaugušo nemaz. Tas saistīts ar to ka bērni ir mazi un iepazīst bērnus un pieaugušos vairāk no malas vērojot un pamazām uzticoties citiem, jo vēl ir adaptācijas process.

23.attēls. Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem

2.3. Pedagoģiskais process vārdu krājuma sekmēšanai

Darbam ar bērniem tika izvēlētas pirkstu rotaļas, kas atbilst bērna vecumposmam, balstoties uz bērna pieredzi un zināšanām, lai bērni varēti brīvi darboties līdzī. Pirkstu rotaļas tika spēlētas dažādos dienas rīta momentos: rīta cēlienā, rotaļnodarbībās, pastaigā, dinamiskajās pauzēs, sporta nodarbībās, gaidot ēdienreizi, gan arī pēcpusdienas cēlienā. Tika izvēlētas bērniem zināmas pirkstu rotaļas, gan tādas pirkstu rotaļas, kas atbilst tēmai, matemātikai, dzīvniekiem vai dažādām dabas norisēm. Pirkstu rotaļas tika izvēlētas tādas, kas bērniem būtu viegli izpildāmas, saistošas un bērni ar prieku darbotos līdzī.

Valodas veicināšanā liela loma ir pirkstu rotaļām. Kustības ar rokām un kājām attīsta bērnam ritma izjūtu. Ritmiski skandētas dziesmas šajā vecuma posmā arī palīdz attīstīt un paplašināt bērnu valodu. Bērnam piedaloties šādās rotaļās raisās pozitīvas emocijas un palīdz sadarboties saskarsmē ar vienaudžiem. Šādas rotaļas attīsta bērniem runas prasmi, paplašina vārdu krājumu un attīsta sīko pirkstu muskulatūru.

Skaitot pirkstu rotaļas, pedagogs vārdus runā skaidri, lēni, bērniem saprotami, kustības parādot atkārtoti un viena pirkstu rotaļa jāatkārto vairākas reizes. Jāuzsver grūtāk izrunājamās skaņas. Jo jaunāks bērns - jo vairāk centīsies atdarināt, jo labāk ritēs bērna valodas attīstība.

Lai bērniem neapniktu un būtu interese darboties, vienu un to pašu skaitām pantu var izspēlēt dažādos variantos: guļus, stāvus, sēdus, tupus; mainot balsi tembru: klusi, skaļi, čukstus; kustības var izpildīt arī dažādā amplitūdā. Skaitot skaitāmpantu pedagogs šajā vecuma posmā izmanto kādu rotaļlietu (rokas lelli, mīksto mantu, vai paštaisītu no papīra), kura tiek pieminēta šajā skaitāmpantā. Šādā veidā, bērns ātrāk apgūst šo pirkstu rotaļu un paplašina savu vārdu krājumu neapzināti.

Grupā bērni ir dažādi, gan ar atšķirīgu runas prasmi, gan ar uzmanības noturību, gan ar uzticēšanos pedagogam, tāpēc tika piedāvātas pirkstu rotaļas ar dažādu sarežģītības pakāpi, lai sekmētu un papildinātu katra bērna vārdu krājumu. Pirkstu rotaļas tika spēlētas ar bērnu individuāli un grupās. Bērniem patīk, ja viņus paslavē, iedrošina un pamudina, tas bērnu motivē vairāk darboties līdzī.

Apgūstot pirkstu rotaļas, bērni šajā vecumā reti kad iesaistās pirmajās reizēs, biežāk ieņem vērotāja pozīciju. Pētījuma sākumā bērnu interese bija dažāda: citi skatījās un vēroja, citi iesaistījās, citi mēģināja izpildīt pirkstu kustības. Atkārtojot pirkstu rotaļas, vērojama noteiktas situācijas atkārtošanās, bērns pēc vairāk kārtīgas atkārtošanas sāk pievērst uzmanību pirkstu rotaļai.

Rīta aplī parasti tiek izpildīta pirkstu rotaļa, kas katru rītu tiek atkārtota, tas bērniem veidojas kā rituāls, bērni pie tā pierod un ātri apgūst. Ilgstoši atkārtojot vienu un to pašu pirkstu rotaļu veidojas precīza pirkstu koordinācija, un bērns ir priecīgs par savu veikumu. Teksta atkārtojums un ritms emocionāli nomierina, rada bērnā kopības un piederības izjūtu un pozitīvas emocijas. Rotaļnodarbību laikā tika izspēlētas pirkstu rotaļas ar mūziku un dziedāšanu, lai bērns varētu izkustēties, tas šajā vecuma posmā ir ļoti svarīgi.

Ar šo sasveicināšanās dzejoli iesākas rīta aplis, pedagogs rāda kustības un bērni atkārt. Sākumā visi bērni tikai skatījās un vēroja ko dara skolotāja. Bet kad bērni jau bija adaptējušies un iepazinuši skolotāju un citus bērnus, sāka atkārtot sasveicināšanās dzejoli. Bērnu ieinteresētība ir atkarīga no tā brīža sajūtām un emocijām. Ja bērns ir neizgulējies vai bēdīgs, tad vairāk vēro, nekā līdzdarbojās. Skolotāja pamana ikvienu bērnu un cenšas uzrunāt, un aicina darboties kopā ar visiem, lai ikviens bērns justos pamanīts un gaidīts.

Ir jau visi mūsu bērni sanākuši te! (2x) (soļojam uz vietas)

Rociņām – plaukš, plaukš! (plaukšķina ar plaukstām)

Kājiņām – taukš, taukš! (dipina ar kājiņām uz vietas)

Labrītiņu – sev, sev. (norāda uz sevi)

Labrītiņu – tev, tev. (ar rokām norāda uz citiem)

(Lietuviešu tautasdziesma)

Nākamo pirkstu rotaļu izmantoju ar matemātikas dominanti. Bērns apgūst un mācās nosaukt ķermeņa daļas, parādot tās. Bērni izrāda lielu prieku rādot kur atrodas viņa rokas, deguns un auss. Papildus šim skaitāmpantam, klausījāmies dziesmu “Re, kur es”. Kustības ir bērniem viegli saprotamas, līdz ar to bērni diezgan ātri apgūst kustības un spēj runāt līdzī. Šo skaitāmpantu mēs skaitījām sēžot vai arī stāvēt kājās, kā bērni paši to gribēja.

Kas ir man?

Viena roka, otra roka, (rāda vienu, tad otru roku)

Divas rokas man. (rāda abas rokas reizē)

Viena kāja, otra kāja, (rāda vienu kāju, tad otru kāju)

Divas kājas man. (dipina ar abām kājām)

Viena auss, otra auss, (rāda vienu ausi, tad otru ausi)

Divas ausis man. (pieliek abas rokas katru pie savas auss)

Viena acs, otra acs, (pieliek plaukstu pie vienas, tad plaukstu pie otras)

Divas acis man. (pieliek plaukstas pie abām acīm)

Tikai deguns viens. (pieliek pirkstu pie deguna)

(B. Brice, 2007, 67)

Nākamo rotaļu mēs ņēmām par mājdzīvnieku – kaķi. Galvenais varonis bija mīkstā rotaļlieta kaķis Rūdis. Bērniem patika kaķi samīlot, nobučot, paglaudīt, atrast kaķim asti, ausis, acis, degunu. Kad bērni bija iepazinuši un apčamdījuši kaķi, varējām apgūt jauno pirkstiņu rotaļu par kaķi. Pirmo reizi skaitot bērni ar lielu interesi vēroja skolotājas kustības. Atkātojot skaitāmpantu otrreiz bija divi bērni, kas mēģināja atkārtot kustības (Monta, Adele), kā arī viena meitene (Monta) mēģināja atkārtot dzirdēto tekstu. Vairākas dienas pēc kārtas atkātojot šo pirkstu rotaļu un vingrinoties darbības vārdus pajāt, skrāpēt, nākt, kā arī mēģinot nosaukt īpašības vārdus kāds kaķis ir – mīksts, maigs, pūkains un kādā krāsā, jau vairāki bērni sāka atkārtot kustības un kāds kādu vārdu no teksta. Šo rotaļu mēs spēlējām sēžot uz grīdas un sēžot pie galda “tipinot” pa galdu. Bija bērni, kas šo pirkstiņu rotaļu bija atkātojuši mājās vairākas reizes, jo vecāki lūdza “iztulkot” ko bērns skaita.

Tipu tapu kaķīt's

Tipu tapu, kaķīt's nāk, (*sēžot uz grīdas, ar pirkstiem “tipina” pa stilbiem*)

Skribu skrabu, skrāpēt nāk, (*atdarina vieglu skrāpēšanas kustību*)

Paiju, paiju, pajāt māc, (*pajāj savas rokas*)

Tipu tapu mājās nāk. (*Ar pirkstiem tipina pa stilbiem un tad paslēpj rokas aiz muguras*)

/Latviešu tautasdziesma/ (B. Brice, 2007, 45)

Bērniem ļoti patika arī šī pirkstiņu rotaļa, kura galveno lomu spēlē pele. Patika ar rādītāj pirkstu rādīt pelei nu, nu, nu. Rotaļa bija bērniem saprotama un viegli atdarināma. Rotaļas kustības mēģināja atdarināt visi grupas bērni. Skaitīja līdz tekstam tikai trīs bērni no visiem grupas bērniem. Šo rotaļu bērniem patika arī izspēlēt ar mīkstajām rotaļlietām.

Pelīt uzmanies!

Pele, pele, nu, nu, nu, (*ar rādītāj pirkstu rāda nu, nu, nu*)

Uzmanies no kaķa tu!

Mīkstiemi soliemi kaķis nāk, (*ar rokām atdarina kaķa ķepu kustības*)

Pele aliņā - spudūc! (*sasit plaukstas un aši paslēpj aiz muguras*)

(B. Brice, 2007, 42)

Pastaigas laikā vērojām kā krīt lielas sniega pārslas un mācījamies pirkstiņu rotaļu. Bērni ar lielu interesi atdarināja sniega krišanu. Šo rotaļu bērni mēģināja skaitīt pat sēdot tualetē uz podiņiem. Bērni arvien vairāk sāk atkārtot un atdarināt dzirdēto un redzēto.

Sniedziņš

Sniedziņš krīt, sniedziņš krīt, (*vieglas pirkstu kustības no augšas uz leju atdarinot sniegpārslu krišanu*)

Visu zemi apsegs drīz.

Sniedziņš krīt, sniedziņš krīt,

Visu zemi apsegs drīz.

Sniedziņš krīt uz vaidziņiem, (*vieglas pirkstu kustības pa vaidziņiem*)

Sniedziņš krīt uz pleciņiem, (*vieglas pirkstu kustības pa pleciņiem*)

Sniedziņš krīt uz pleciņiem, iekrīt mūsu rociņās – (*abas rokas saliek kopā*)

Ai cik priecīgas ir tās! (*sasit plaukstas*)

(*B. Brice, 2007, 26*)

Ar šo rotaļu tika atmodināti kukaiņi un saule pavasarī. Bērni to spēja ātri apgūt un ar lielu interesi skandināja zvaniņus. Zvaniņu skaņa radīja pavasarīgu noskaņu un raisīja bērnos iztēli. Taureņu modināšanas kustība bija īpaša, jo visi bērni centās atdarināt tauriņu lidošanu. Šo pirkstiņu rotaļu mēs izmantojām mainot balsi tembru runājot skaļi un klusi, kas bērniem ļoti patika un ar lielu interesi klausījās.

Pavasara zvaniņš

Dili, dili, dili, din, (*kustina rokas atdarinot zvaniņu, vai ar īstu zvaniņu rokās*)

Atskan zvaniņš dzin, dzin, dzin!

Pamodina taurenīti, (*krusteniski saliek plaukstas un kustina tās*)

Pamodina vabolīti. (*uz atvērtas plaukstas liek otru plaukstu sataisītu dūrītē*)

Mostas viss, kas liekas jauks, (*izpleš platas rokas*)

Mosties, mosties, mīlais draugs! (*sit plaukstas*)

(*B. Brice, 2007, 27*)

Arī šajā pirkstu rotaļā iesaistījās lielākā daļa bērnu. Bērni ar lielu aizrautību izpildīja visas kustības un skaitāmpantu pēc vairākkārtējas atkārtošanas centās skaitīt līdzī. Vislabāk bērniem patika skaitām panta nobeigums, kur "Mārīte" lidoja prom. Šo pirkstiņu rotaļu izspēlējām ar abām rokām.

Mārīte

Mārīte pa roku lien, (*ar labās rokas četriem pirkstiem "tipina" tāpat kā*)

Augšup, augšup, augšup vien! (*mārīte pa kreiso roku uz augšu līdz elkonim*)

Piesit savām kājiņām, (*viegli labās rokas pirkstu piesitieni pa kreiso roku*)

Žvikts – uz savām mājiņām! (*un paslēpj labo roku aiz muguras*)

/I. Bērza/ (*B. Brice, 2007, 55*)

Šī rotaļa bērniem arī patika, jo vārījām plaukstā pelei putru. Kādam kutēja plauksta, kādam vairāk patika atdarināt maisīšanas kustību -grozot dibenus. Tiem bērniem kam sākuma nesanāca vārīt putru, skolotāja palīdzēja parādīt ar bērna rokām, ka to dara. Bērni ar lielu aizrautību rāda un skaita līdz šo skaitām pantu.

Vāru, vāru pelei putru

Vāru, vāru pelei putru, (*ar pirkstu veic apļveida kustības plaukstā*)

Ar astīti pamaisīju, (*groza dibenus, atdarinot maisīšanu*)

Ar degunu pasmaržoju. (*rādītāj pirkstu pieliek pie deguna*)

Tam devu, tam devu, tam devu, tam devu, (*skaita pirkstus no īkšķa puses pēc kārtas*)

Tam nedevu, tas ieskrēja aliņā spudūc! (*mazo pirkstiņu paslēpj plaukstā*)

/Latviešu tautasdziesmas/ (B. Brice, 2007, 71)

Šī rotaļa bērniem bija sarežģīta, jo teksts diezgan grūts. Sākumā bērni tikai vēroja skolotājas darbības, tad lēnām daži jau sāka atkārtot dažas kustības un atsevišķus vārdus, ko bērniem vieglāk atkārtot. Ar šīs rotaļas palīdzību tika paplašināts bērnu vārdu krājums un aktivizēti jauni darbības vārdi. Izpildot šo pirkstu rotaļu izmantojām pirkstiņ lelli peli. Bērni ar lielām emocijām rādīja mazu pelīti.

Cauri mežam rati brauc

Cauri mežam rati brauc. (*ar rokām veic kamola tīšanas kustību*)

“Re kur māja!” braucējs sauc. (*ar rokām vai pirkstiem rāda jumtiņu*)

Pēkšņi, skat – no ratiem te (*sasit plaukstas*)

Izlec maza pelīte. (*ar pirkstiem rāda, cik maza pelīte*)

Dodas tā uz māju pusi, (*ar pirkstiem “iet”*)

Pieklauvē pie durvīm klusi. (*klauvē*)

“Lūdzu, pelīt iekšā nāc, (*ar roku aicina*)

Tu mums būsi ciemiņš tāds.

Kā gan gadījies tu te – (*brīnās, izplešot rokas un paraustot plecus*)

Tāda maza pelīte?”

/H. Šteina, atdzejojusi A. Vasile/ (B. Brice, 2007, 30)

Viena no bērnu mīļākajām pirkstu rotaļām bija par kazu. Pastaigas laikā vērojām pļavā ganoties kazu baru, kur bija viena balta kaziņa. Bērniem izstāstīju izdomātu pasaku par kazu ģimeni, kurā bija piedzimusi balta kaziņa, kas bija ļoti čakla un strādīga. Un tad skaitīju šo pirkstiņu rotaļu. Bērni sākumā klausījās un ar lielu interesi skatījās ko es daru. Tad lēnām pievienojās klāt pa kādam bērnam, kuri mēģināja atkārtot gan kustības, gan skaitīt līdzī. Bija bērni, kas izrunāja tikai kādu vārdu no dzirdētā teksta, citi tikai mēģināja atdarināt kustības. Bet kā dodamies pastaigā, tā skaita pantiņu par balto kazu.

Kaziņa

Balta kaza māju cēla, (*liekot dūrīti uz dūrītes, “ceļ māju”*)

Resnus balķus kalnā vēla,

Gan ar ragiem, gan ar nagiem, (*rāda ragus, nagus – ar saliektiem pirkstiem tā kā sktrāpētu*)

Cēla, cēla, vēla, vēla,

Kamēr cēla, kamēr vēla, (*sit plaukstas*)

Paslīd kāja, sabrūk māja,

Venter, tenter bums! (*tin “kamoliņu”, izrunā vārdu “bums” un paslēpj rokas*)

/Latviešu tautasdziesma/(B. Brice, 2007, 47)

Šī pirkstu rotaļa bērniem arī patika. Vienīgi esam vel mazi un neatšķiram labo un kreiso pusi, bet tas netraucēja mums mācīties šo pirkstu rotaļu. Bērniem uz labās kājas un rokas uzlikām sarkanās krāsas rokassprādzes un uz kreisās zaļās krāsas. Tā bērni vēroja manas kustības un darbojās līdzīgi gan skaitot, gan ar kustībām. Vislabāk izdevās rādīt ar rādītāj pirkstu brīdinošās kustības.

Viens pa ceļu gāja

Viens pa ceļu gāja, (*soļo uz vietas*)

Priekšā bija māja, (*ar abām rokām rāda jumtiņu virs galvas*)

Iekšā kādu rāja, (*ar rādītāj pirkstu veic brīdinošās kustības*)

Jo viņš nezināja, (*rausta plecus*)

Kura labā kāja, (*rāda labo kāju uz papēža kustinot*)

Kura kreisā kāja, (*rāda kreiso kāju uz papēža kustinot*)

Kura labā roka, (*rāda labo roku ar atvērtu plaukstu*)

Kura kreisā roka. (*rāda kreiso roku ar atvērtu plaukstu*)

/pēc O. Vācieša/(B. Brice, 2007, 30)

Pēc mērķtiecīgas pedagoģiskās darbības, var secināt, ka mērķtiecīgais pedagoģiskais process pirkstu rotaļās ir bijis veiksmīgs un ar labiem rezultātiem. Pirkstu rotaļu izmantošana, bērniem, nepiespiestā veidā attīsta valodu, runu un paplašina vārdu krājumu. Tas ir interesantas un aizraujošas process. Varu teikt, ka bērnu runa ir uzlabojusies un bērni vairāk iesaistās dažādās aktivitātēs.

2.4. Bērnu atkārtota novērošana un datu apstrāde, salīdzināšana

Pētījuma mērķis bija izpētīt un izziņāt pirkstu rotaļu un skaitāmpantu ietekmi uz bērnu runas attīstību. Lai bērnu attīstība pēc pirkstu rotaļu vingrināšanās būtu redzama un atspoguļota, bērnu novērošana tika veikta atkārtoti martā. Pētījuma dati apkopoti 4 .tabulā.

Bērni tika novēroti pēc tiem pašiem izvirzītajiem kritērijiem, lai izprastu, cik sekmīga šajā laika posmā bija pedagoģiskā darbība. No šī vērojuma var redzēt, vai intensīvā vingrināšanās pirkstu rotaļās ir bijusi sekmīga un vārdu krājums ir paplašinājies.

4. tabula. Bērnu runas izvērtējums pētījuma beigās

Bērnu vārdi	Izprot pieauguša runu	Runā prot lietot atsevišķus vārdus	Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus, runājot līdzī skolotājam	Atkārtoti teikumi (2-3 vārdi)	Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās	Pauž emocijas par dzirdēto tekstu	Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem	Kopā
Monta	3	3	3	3	3	3	3	21
Gustavs	3	2	2	3	2	2	2	16
Hanna	3	3	3	3	3	3	3	21
Hugo	2	2	2	2	2	2	2	14
Toms	3	3	3	3	3	3	3	21
Mihails	2	2	1	1	1	1	1	9
Annija	3	2	2	2	3	3	3	18
Mārcis	3	3	2	3	3	3	3	20
Ansis	3	2	2	3	2	2	3	17
Kate	2	2	1	1	1	1	1	9
Marks	2	2	1	2	2	2	2	13

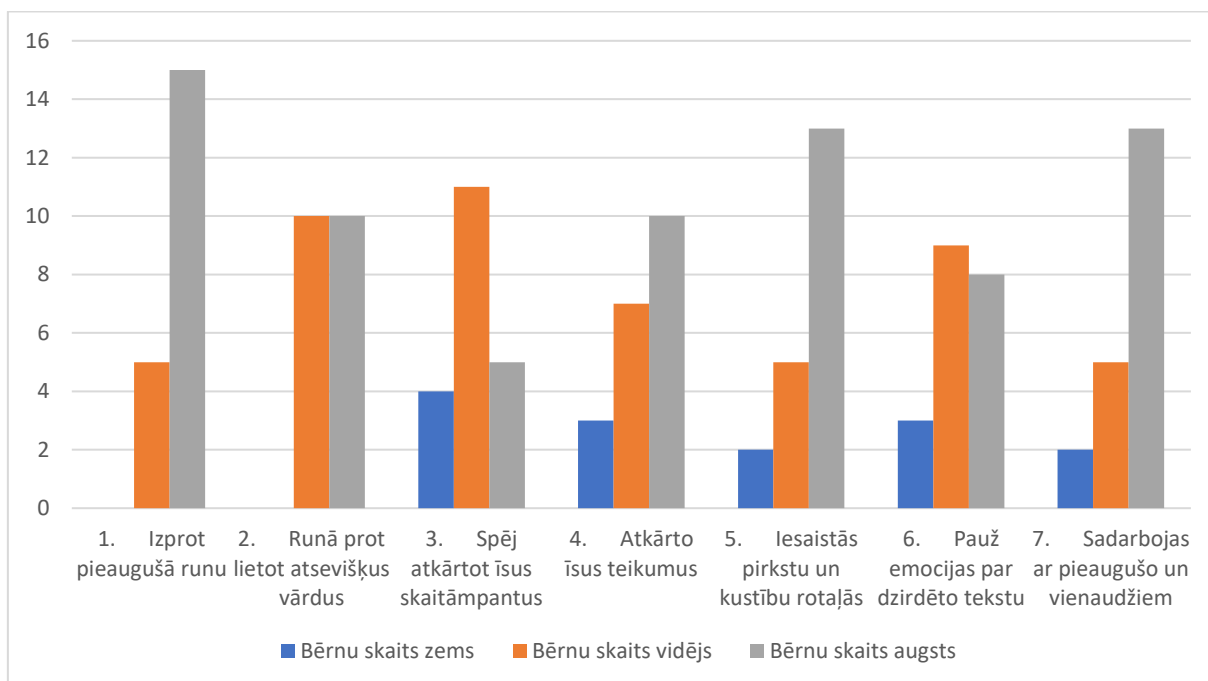
Adele	3	3	2	3	3	3	3	20
Enija	3	2	2	2	3	2	3	11
Marta	2	2	1	1	2	1	2	11
Alberts	3	3	3	3	3	3	3	21
Raiens	3	3	2	3	3	3	3	20
Valters	3	3	3	2	3	2	3	19
Emīlija	3	3	2	3	3	2	3	19
Alise	3	3	2	2	3	2	3	18
Everts	3	2	2	2	3	2	2	16

Apkopojot runas un pirkstu kustības novērtējumu pētījuma beigās, var secināt, ka runas attīstība ir uzlabojusies gandrīz visiem bērniem, izņemot Hugo, Martu, Mihailu, Kate un Marku. Marta, Mihails, Kate un Marks bērnu dārzu apmeklē reti, bieži slimo. Savukārt pirkstu kustība, spēlējot pirkstu rotaļas, ir uzlabojusies visiem bērniem. Pētījuma laikā bērni ir uzlabojuši savus rezultātus, bet, lai turpinātu attīstīties, ir jāturpina darboties ar pirkstu rotaļām. Datu analīze pētījuma beigās skatāma 5. tabulā.

5. tabula. Kritēriju vērtējuma analīze pētījuma beigās

Kritēriji	Bērnu skaits		
	zems	vidējs	augsts
1. Izprot pieaugušā runu	0	5	15
2. Runā prot lietot atsevišķus vārdus	0	10	10
3. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus	4	11	5
4. Atkārtot īsus teikumus	3	7	10
5. Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās	2	5	13
6. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu	3	9	8
7. Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem	2	5	13

Izmantojot pirkstu un kustību rotaļas pedagoģiskajā procesā, var redzēt, ka bērnu runa ir aktivizējusies vairāk un aktīvāk un vārdu krājums ir paplašinājies. Bērniem pirkstu kustības ir sekmīgākas, spēja runāt un atkārtot vārdus pilnveidojusies, lielākā daļa bērnu iesaistās pirkstu un kustību rotaļās un ir uzlabojusies sadarbība ar pieaugušo un vienaudžiem. Diagrammā skatāmi bērnu runas un kustību attīstības vērtējumi pētījuma beigās (sk. 24. attēlu).

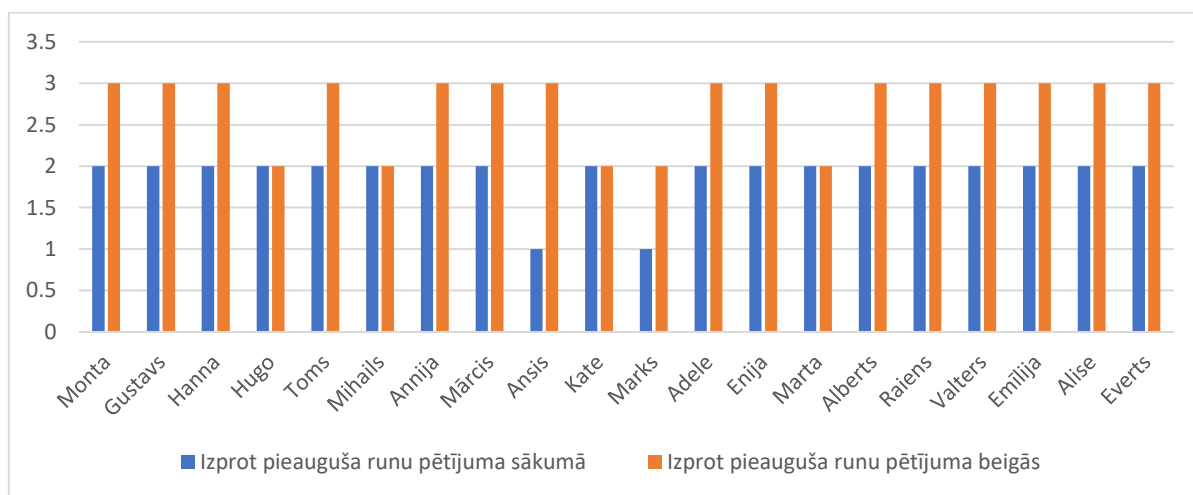
24.attēls. Bērnu runas un kustību attīstības vērtējums pētījuma beigās

Attēlā var redzēt, ka no 20 bērniem 15 bērni izprot pieaugušā runu, 5 bērni izprot vidējā līmenī. Runā lietot atsevišķus vārdus augstā līmenī desmit bērni un vidējā līmenī arī desmit

bērni. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus augstā līmenī 5 bērni – Monta, Hanna, Toms, Alberts un Valters, vidējā līmenī 11 bērni un zemā līmenī 4 bērni. Atkārtot īsus teikumu augstā līmenī 10 bērni, vidējā līmenī 7 bērni uz zemā līmenī 3 bērni - Mihails, Kate un Marta. Kustību un pirkstu rotaļās augstā līmenī iesaistās 13 bērni, vidējā līmenī 5 bērni un zemā līmenī 2 bērni. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu 8 bērni, vidējā līmenī 9 bērni un zemā līmenī 3 bērni. Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem 13 bērni augstā līmenī, vidējā līmenī 5 bērni un nesadarbojas 2 bērni, jo reti apmeklē bērnu dārzu.

Pētījuma sākumā bija bērni, kas nerunā, neizprot pieaugušā runu, runā nelieto īsus teikumus, neatkārtot īsus skaitāmpantus, neatkārtot īsus teikumus, neiesaistās pirkstu un kustību rotaļās, nemāk paust emocijas par dzirdēto tekstu un nesadarbojas ar vienaudžiem un pieaugušo. Pētījuma beigās lielākā daļa bērnu izprata un izpildīja šos kritērijus, vienīgi tie bērni, kas bērnu dārzu apmeklēja reti, slimošanas dēļ, vel nevarēja izpildīt visus dotos kritērijus. Pozitīvi ir tas, ka bērniem ir interese un vēlme iesaistīties rotaļās. Rotaļās bērniem veicina aktīvāku runu un paplašina vārdu krājumu. Bērnos var manīt izaugsmi un attīstību, kādam vairāk, kādam mazāk. Bērni paši jau izvēlās kādu pirkstiņu rotaļu skaitīs.

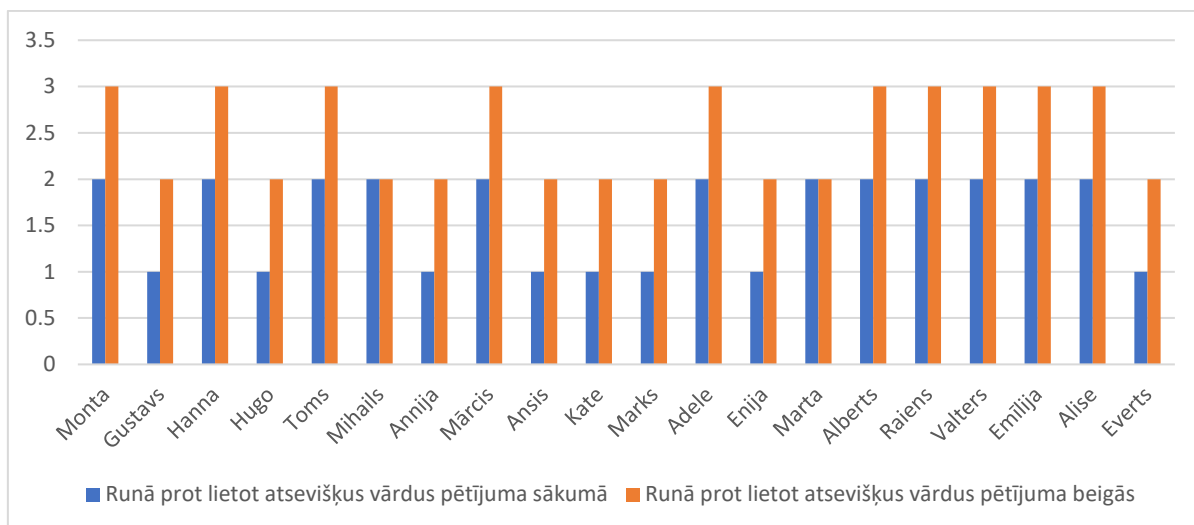
Aplūkojot pirmo kritēriju “izprot pieaugušā runu”, var secināt, pētījuma sākumā tie bērni, kas daļēji izprata pieaugušo runu, pētījuma beigās izprot pilnībā, kā arī tie bērni, kas neizprata ir uzlabojuši savus rezultātus un spēj daļēji izprast ko stāsta pedagogs (sk. 25. attēlu).

25.attēls. Izprot pieaugušā runu

Pētījuma sākumā puse grupas bērnu jau izprata pieaugušā runu, var secināt, ka pētījuma beigās ir manāms progress un pirkstu rotaļās ir veicinājušas pieaugušā runas izprašanu un to spēj gandrīz visi grupas bērni. Bērni sāka izprast pedagoga teikto pirkstu rotaļās. Pirkstu rotaļās radīja bērnos interesi, paplašināja vārdu krājumu un vēlmi kopā līdzdarboties. Bērni, kas iesaistās un atkārtot pirkstu rotaļās attīsta domāšanu, runu, valodu un ritma izjūtu.

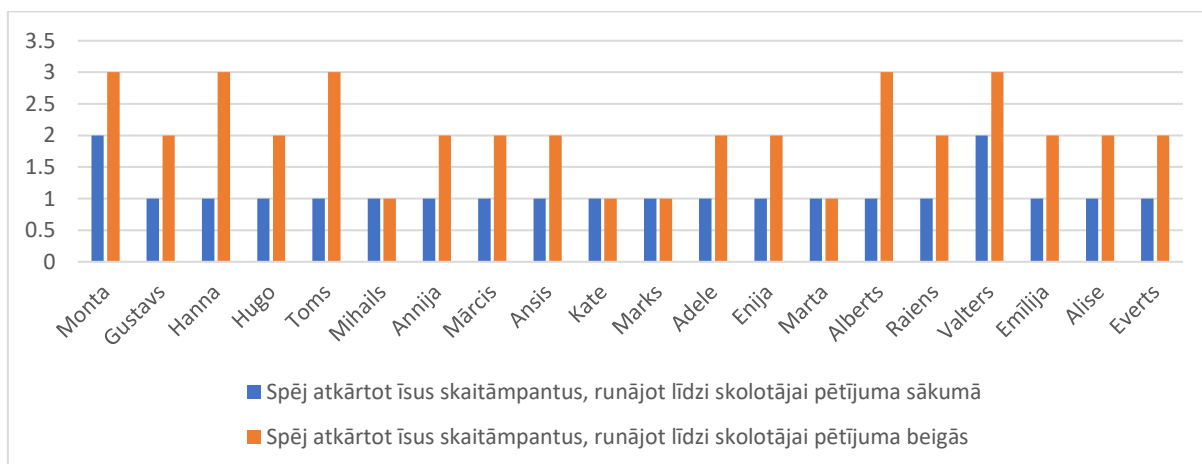
Aplūkojot otro kritēriju “runā prot lietot atsevišķus vārdus”, var secināt, ka pētījuma sākumā lielākā daļa, jeb 12 bērni daļēji spēja izteikties runā, bet pētījuma beigās labi runāt atsevišķus vārdus spēja jau 10 bērni no 20 bērniem un vidējā līmenī 10 bērni (sk. 26. attēlu).

26.attēls. Runā prot lietot atsevišķus vārdus

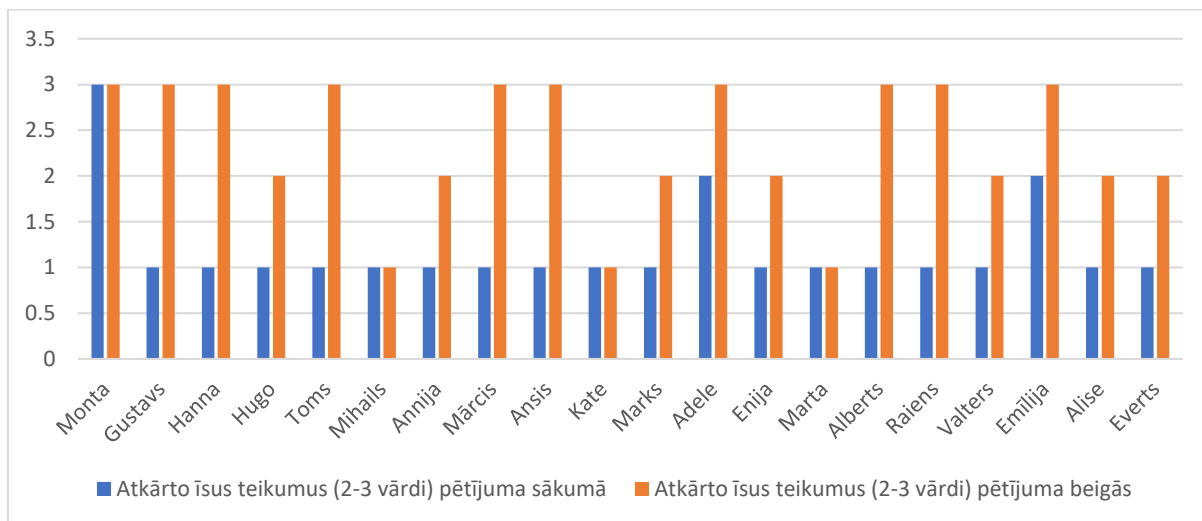
Iesaistoties pirkstu rotaļās bērni gūst pozitīvas emocijas un paplašina savu vārdu krājumu. Pirkstu rotaļās tauste darbojas aktīvi un spēj attīstīt bērnam sensorās spējas.

Aplūkojot trešo kritēriju “spēj atkārtot īsus skaitāmpantus”, var redzēt, ka tikai divi bērni no 20 bērniem atkārtot īsus skaitāmpantus pētījuma sākumā. Pētījuma beigās īsus skaitāmpantus augstā līmenī atkārtoja Monta, Hanna, Toms, Alberts un Valters, vidējā līmenī 11 bērni un zemā līmenī Marta, Marks, Kate un Mihails, jo reti apmeklēja bērnu dārzu. Ir svarīgi atkārtot vienu un to pašu pantiņu vairākas reizes, tā bērns atceras arvien vairāk un jūtas drošs, lai varētu skaitīt līdz citiem. Bērniem ir svarīgs acu kontakts ar pieaugušo un skaitīt skaitāmpantu lēni, bērnam saprotamā valodā (sk. 27. attēlu).

27.attēls. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus

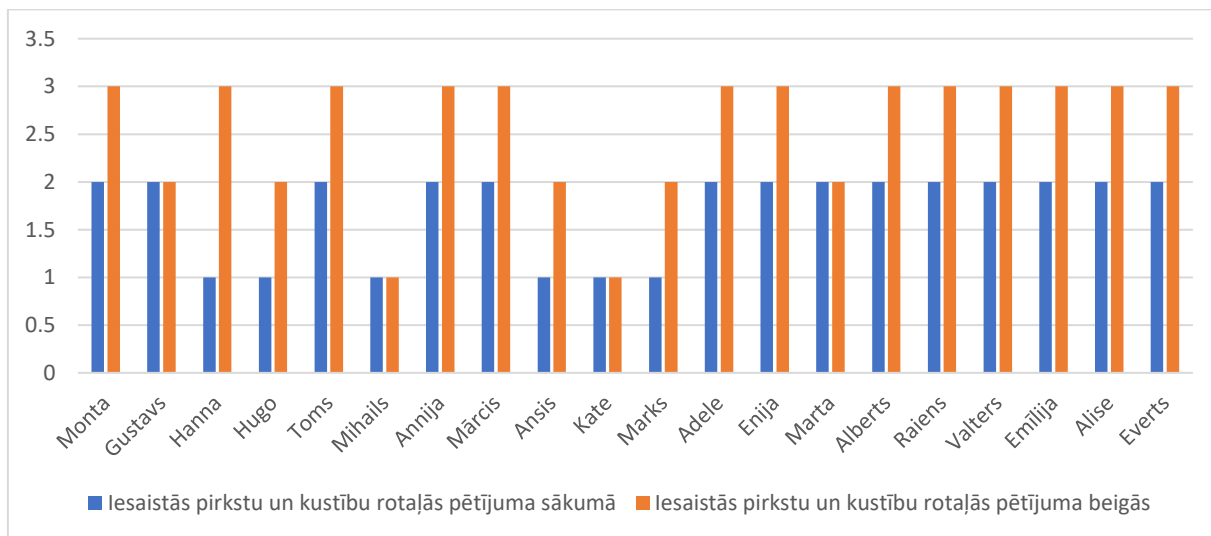
Aplūkojot ceturto kritēriju “atkārto īsus teikumus”, (sk. 28. attēlu). var secināt, ka pētījuma sākumā augstā līmenī atkārtoja īsus teikumus tikai 1 bērns Monta un 2 bērni Adele un Emīlija vidējā līmenī, bet pētījuma beigās var redzēt ka lielākā daļa bērnu prot atkārtot īsus teikumus.

28.attēls. Atkārtotus īsus teikumus

Mihails, Kate un Marta neveic šīs darbības, jo reti apmeklē bērnu dārzu. Sākumā ir svarīgi bērnam skaitīt īsus skaitāmpantus, lai būtu vieglāk atcerēties un atkārtot.

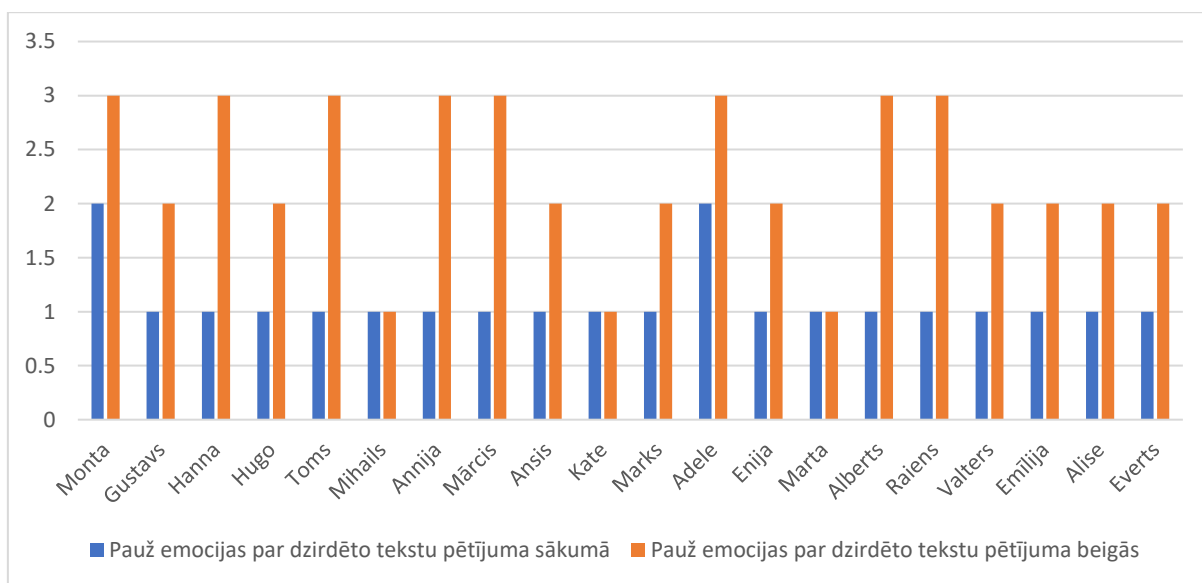
Aplūkojot piekto kritēriju “iesaistās pirkstu un kustību rotaļās”, var redzēt, ka pētījuma sākumā lielākā daļa bērnu spēj tikai daļēji atkārtot pirkstu un kustību rotaļas, bet jau pētījuma beigās 13 bērni to veic augstā līmenī, un 5 bērni Gustavs, Hugo, Ansis, Marks un Marta daļēji un divi neveica, jo meitene Kate bieži neapmeklē bērnu dārzu. Bērni ir aktīvi un ar lielu interesi iesaistās pirkstu un kustību rotaļās (sk. 29. attēlu).

29.attēls. Iesaistās pirkstu un kustību rotaļās

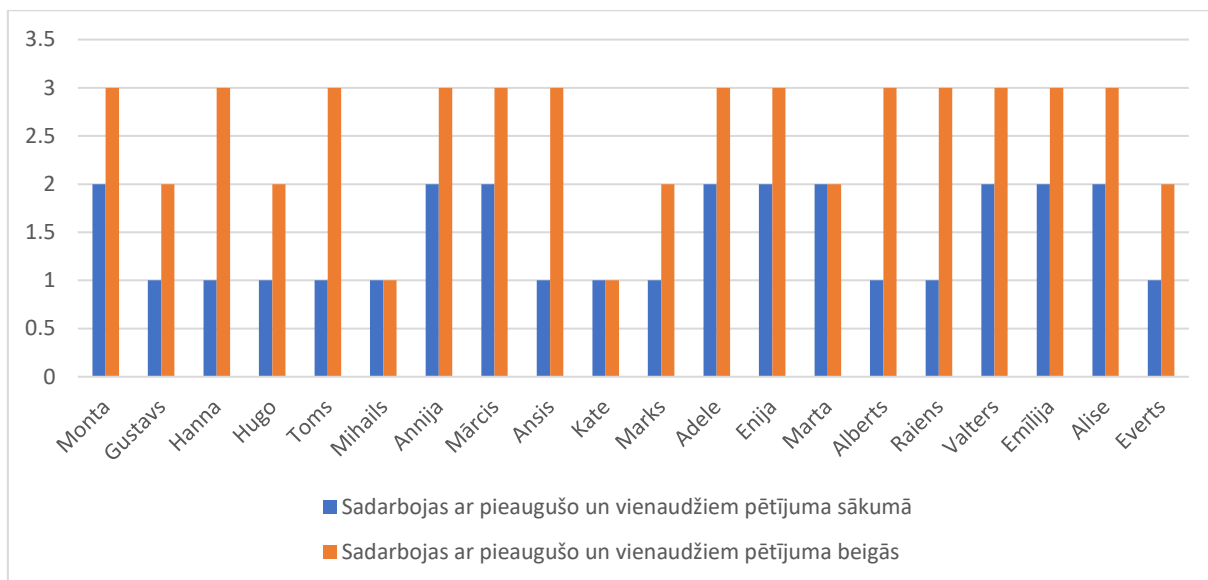
Šajā vecuma posmā bērnam ir raksturīga tēlainā domāšana, kas ļauj domāt, salīdzināt priekšmetus, ko bērns neredz, bet iztēlojas. Pedagogam pirkstu rotaļas ir nepieciešams rādīt izteiksmīgi, izmantojot pirkstu un roku lelles vai mīkstās rotaļlietas atbilstoši attiecīgajai tēmai. Bērns labāk uztver redzēto, nevis dzirdēto. Pirkstu rotaļas attīsta un nostiprina rokas un pirkstu sīko muskulatūru. Pirksti un rokas bērnam kļūst spēcīgākas, plastiskākas un vingrākas. Bērniem ļoti patīk spēlēties un darboties ar pirkstu lellēm.

Apskatot sesto kritēriju “pauž emocijas par dzirdēto tekstu”, var secināt, ka pētījuma sākumā tikai 2 bērni Monta un Adele daļēji pauda emocijas par dzirdēto tekstu, taču pētījuma beigās 8 bērni labi pauda emocijas par dzirdēto tekstu. Mihails un Kate neizrādīja nekādas emocijas. Ir svarīgi bērniem tekstu stāstīt vai lasīt ar emocijām nevis monotoni runāt, jo tādā veidā bērns redz emocijas, kādas tās ir- bēdīgs, priecīgs, izbrīnījies, sabijies vai bailīgs. Šādā veidā atdarinot šīs emocijas skaitot pirkstu rotaļas, bērns mācās izrādīt savas emocijas, ja nemāk nosaukt vārdos tad māc parādīt (sk. 30. attēlu).

30.attēls. Pauž emocijas par dzirdēto tekstu

Apskatot pēdējo kritēriju “sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem”, var secināt, ka pētījuma sākumā ar pieaugušo un vienaudžiem daļēji sadarbojās tikai 9 bērni, tas saistīts ar to ka, bērni vēl ir mazi un ir adaptācijas periods. Jau pētījuma beigās 13 bērni sadarbojās augstā līmenī ar pieaugušo un vienaudžiem. 2 bērni ne sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem Mihails un Kate (sk. 31. attēlu).

31.attēls. Sadarbojas ar pieaugušo un vienaudžiem

Runas aktivizēšana un valodas prasmes šajā grupā ir sekmējušās caur pirkstu rotaļām. Pirkstu rotaļas bērniem sagādā pozitīvas emocijas, it sevišķi tad kad rotaļa ir apgūta un bērns pats prot visu atkārtot. Patīkami ir tad, kad vecāki jautā kādu skaitāmpantu esam skaitījuši, jo bērns mājās visu vakaru skaitot un rādot ar kustībām. Ļoti bieži bērni paši izvēlējas kādu pirkstu rotaļu skaitīs rīta apli, pirms pusdienām vai kādā citā brīvā brīdī.

Skaitāmpantu skaitīšana, ko bērns atdarina ar kustībām, attīsta ritma izjūtu, paplašina vārdu krājumu, sekmē kvalitatīvāku vārdu izrunu. Tādējādi attīsta atmiņu, jo jāiegaumē vārdi, roku un pirkstu kustības. Kad vārdu krājums paplašināts, bērns brīvi var izteikt savas emocijas, pieredzi un sajūsmu.

Pedagogam strukturētajās rotaļās svarīgi ir izvēlēties pakāpeniskuma principu, sākt ar vieglāku rotaļu, skaitāmpantu un pakāpeniski pāriet uz sarežģītāku. Izvēlēties bērna vecuma posmam atbilstošu rotaļu.

Rezultāti pētījuma sākumā un beigās pierāda, pirkstu rotaļai ir liela nozīme pirmsskolas vecuma bērniem, jo tā attīsta valodu un paplašina vārdu krājumu, palīdz komunicēt un sadarboties ar citiem bērniem.

Secinājumi

1. *Pirkstu rotaļas tieši vai netieši ietekmē bērnu runu un valodu. Ar rotaļas palīdzību bērns paplašina vārdu krājumu, iemācas komunicēt un sadarboties ar rotaļu biedriem, attīsta un pilnveido runu.*
2. *Runas un valodas attīstībā liela loma ir vecākiem un pedagogiem, jo ar bērnu ir nepieciešams darboties. Bērnam jāļauj pasauli izzināt caur visām maņām – tausti, redzi, dzirdi, ožu. Jāļauj bērnam darboties ar dažādiem dabas materiāliem, lai attīstītu sīko pirkstu muskulatūru.*
3. *Rotaļu vēlamams izplānot, tai ir jābūt bērnu strukturētai, bērna patstāvīgai un radošai darbībai, tā aktivizē runu, paplašina vārdu krājumu, veicina sadarbību. Rotaļa rada prieku un vēlmi darboties kopā ar citiem.*
4. *Ar dažādu vingrinājumu un rotaļu palīdzību, veicot regulāras un atkārtotas darbības, attīstās sīko pirkstu muskulatūra, regulācijas un koordinācijas spējas. Jau agrā bērnībā būtu jāpievērš uzmanība sīko pirkstu muskulatūras attīstībai.*
5. *Bērna valodas attīstībai, liela nozīme ir vecākiem un pedagogam, kuri rada bērnam emocionāli drošu vidi, veido pozitīvu saskarsmi ar bērnu, kur pieaugušo runa ir paraugs. Pieaugušo runai jābūt skaidrai, izteismīgai un intonācijām bagātai, gramatiski pareizai.*
6. *Pirkstu rotaļas palīdz mazajiem bērniem ne tikai vingrināt sīko pirkstu muskulatūru, bet veicina arī atmiņu, uztveri un runas attīstību. Pirkstu rotaļas bērniem vieglāk atcerēties un atkārtot, ja ir pieliktas klāt kustības.*
7. *Caur pirkstu un kustību rotaļām bērns iemācās kontrolēt savas kustības un darbību, līdz ar to iemācās pareizi sadalīt savus spēkus.*
8. *Pētījumā iegūtie rezultāti ļauj pierādīt, ka hipotēzes pieņēmumi ir apstiprinājušies un bērna runas attīstība noritēs veiksmīgāk, ja tiks izvēlētas bērnam atbilstošas rotaļas, kā arī izraisīs bērnos pozitīvas emocijas un vēlmi līdzdarboties ir apstiprinājušies.*

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Albrehta, Dz., (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Mācību grāmata. 104 lpp.
2. Augstkalne, D., Dzintere, D., Stangaine, I., (2014). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: Raka. 245 lpp.
3. Batņa, V., (2001). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: RaKa. 164 lpp.
4. Bjūzens, T., (2008). *Gudrais bērns*. Rīga: Avots. 391 lpp.
5. Boša, R., (1989). *Bērnu runas aktivizēšana bērnudārzā*. Rīga: Mācību apgāds NT
6. Brice, B., (2013). *Vis sākās ar rotaļu*. Rīga: Raka
7. Brice, B., (2007). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: Raka
8. Brice, B., (2016). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: Raka
9. Dzintere, D., Boša, R., (1997). *Rotaļspēles*. Rīga: Mācību apgāds NT
10. Dzintare, D., Stangaine, I., (2007). *Rotaļa bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa
11. Freiberga, I., Dzintere, D., Augstkalne, D., (2009). *Bērnu valoda jaunradē un rotaļās*. Rīga: Izglītības soļi. 248 lpp.
12. Freiberga, I., (1997). *Literārie darbi kā bērnu radošās aktivitātes veicinātāji pirmsskolas vecumā*. Rīga: Vārti
13. Freimane, I., (1993). *Valodas kultūras teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne
14. Gailuma, S., (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Autoru kolektīvs., Dzinteres redakcijā. SIA "Izglītības soļi"
15. Greble, V. (1993). *Latviešu bērnu folklorā*. Rīga: Zinātne. 232 lpp.
16. Golubina, V., (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi. 308 lpp.
17. Golubina, V., (2006). *Pirkstiņu spēles*. Pirmsskolas izglītība, (3)
18. Gulbe, E. (2015) *Kas var palīdzēt runas attīstībā: logopēda padomi*. (skatīts 2020) <https://maminuklubs.lv/pirmsskola/kas-var-palidzet-runas-attistiba-logopeda-padomi-179201/>
19. Hansena, K. A., Kaufmane, R. K., Saifers, S., (1998). *Bērncentrētu grupu veidošana*. Rīga: Sorosa fonds
20. Irbe, A., Lindenberga, S., (2014). *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: RaKa
21. Kalniņa, V., Skrube, Dz., (1983). *Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstīšanas metodika*. Rīga: Zvaigzne
22. Krafte, B., (2002). *Pirkstiņu rotaļas*. Puse Plus
23. Кушнер Ю. (2001). *Методология и методы педагогического исследования*. Могилёв: МГУ им. А.А. Кулешова, 112 стр.
24. Lasmane, L., (2012). *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa
25. *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2011). Jelgava: Jelgavas tipogrāfija

26. Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca. (2012). Rīga: RaKa
27. Loja, J., (1961). *Valodniecības vēsture*. Rīga, 193 lpp.
28. Markus, D., (2003.) *Bērna valoda: no pirmā klieziena līdz pasakai*. Rīga: Rasa ABC
29. Markus, D., (2007). *Bērns runā kultūras pasaulē*. Rīga: Rasa ABC. 159 lpp.
30. Markus, D., (2017). *Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā* 3daļa. Zinātne
31. Miltiņa, I., Pastare, S., (1997). *Pirmie soļi logopēdijā*. Rīga: IAI
32. Miltiņa, I., (2008). *Skolotāja logopēda darba mape*. Rīga: Raka. 302 lpp.
33. Miltiņa, I., (2005). *Skaņu izrunas traucējumi*. RaKa. 251 lpp.
34. Montessori, M., (1986). *The discovery of the child*. Fides Publishers Inc., Mass Market Paperback
35. Новикова Е.В. (2009) *Как подготовить руку ребенка к письму. Комплекс упражнений для тренинга мышц рук у детей*. М.: ГНОМ и Д
36. Osmanis, J., (1974). *Saules akmens*. Rīga: Zvaigzne
37. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC
38. Piažē, Ž., (2002). *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Pētergailis
39. Plentz, A. (2016): *Fingerspiele und Reime – Lernprozesse bei Kindern*. Verfügbar unter: (skatīts 2020)
http://www.kita-fachtexte.de/uploads/media/KiTaFT_Plentz_2016_Fingerspiele.pdf
40. Prudņikova, I., (2004). *Montesori pedagoģija ikdienā*. Rīga: RaKa
41. Purmale, R., Uršulska, V., (2015). *Darbības vārda lietojums trīs līdz četrus gadu vecu bērnu runā*. Rīga: Zinātne
42. Puškarevs, L., Golubeva, A., (1999). *Bērna attīstība*. Lielvārde: Lielvārds
43. Sak. Celmiņa, I., (2006). *Runā raiti. Skaitāmpanti*. Rīga: Zvaigzne ABC
44. Rūķe-Draviņa, V., (1992). *No pieciem mēnešiem līdz pieciem gadiem*. Rīga: Zvaigzne
45. Svence, G., (1998). *Personības attīstības psiholoģija*. Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola
46. Špona, A., (2006). *Audzinašanas teorija un metodika*. Rīga: LU
47. Špona A., Čehlova Z. (2004) *Pētniecība pedagoģijā*. Teorija, Pieredze. Prakse. R.: RaKa. 203 lpp.
48. Šternfelde, I., (2011). *Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma bērniem*. Pētergailis.
49. Tūbele, S., (2002). *Skolēna runas attīstības vērtēšana*. Rīga: RaKa. 165 lpp.
50. Тихеева, Е. И. *Развитие речи детей / Е. И. Тихеева*. — Москва; Издательство Юрайт, 2019. — 161 с. — (Антология мысли). — ISBN 978-5-534-11401-0. — Текст : электронный // ЭБС Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/445230> (дата обращения: 03.11.2020).

51. Tukiša, I., Vucenlīdzāns, P., (2008). *Roku sīko kustību nozīme bērnu ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību vispārējā un valodas attīstībā*. Rēzekne, AR. 146 lpp.
52. Vahtere, E., (2006). *Darīsim kopā ar bērniem*. Rīga: EV
53. Metodiskie ieteikumi pirmsskolā. Skola 2030., <https://mape.skola2030.lv/resources/10> (skatīts 2020)
54. Vigotskis, L., (2002). *Domāšana un runa*. Rīga: EVE
55. Višķere, Z., (2017). *Spēlēties un audz!* SIA J.L.V.
56. Vorobjovs, A., (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: mācību apgāds
57. Zaķe, J., (2000). *Logopēdiskās spēles un vingrinājumi*. Rīga: Zvaigzne

Pielikumi

1. Pielikums

Ir jau visi mūsu bērni sanākuši te! (2x) (soļojam uz vietas)

Rociņām – plaukš, plaukš! (plaukšķinam ar plaukstām)

Kājiņām – taukš, taukš! (dipinam ar kājiņām uz vietas)

Labrītiņu – sev, sev. (norādam uz sevi)

Labrītiņu – tev, tev. (ar rokām norādam uz citiem)

(Lietuviešu tautasdziesma)

2. Pielikums

Viena roka, otra roka, (rāda vienu, tad otru roku)

Divas rokas man. (rāda abas rokas reizē)

Viena kāja, otra kāja, (rāda vienu kāju, tad otru kāju)

Divas kājas man. (dipina ar abām kājām)

Viena auss, otra auss, (rāda vienu ausi, tad otru ausi)

Divas ausis man. (pieliek abas rokas katru pie savas auss)

Viena acs, otra acs, (pieliek plaukstu pie vienas, tad plaukstu pie otras)

Divas acis man. (pieliek plaukstas pie abām acīm)

Tikai deguns viens. (pieliek pirkstu pie deguna)

(B. Brice)

3. Pielikums

Tipu tapu kaķīt's

Tipu tapu, kaķīt's nāk, (sēžot uz grīdas, ar pirkstiem "tipina" pa stilbiem)

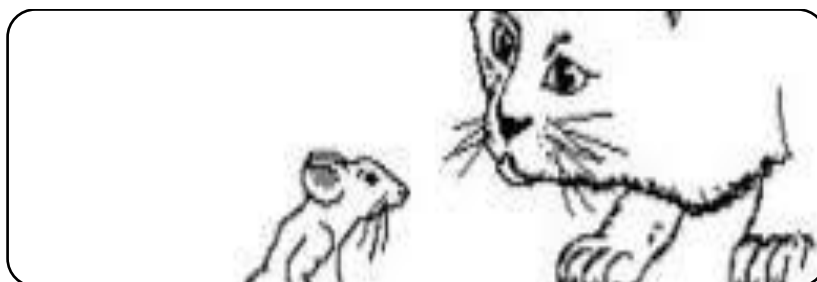
Skribu skrabu, skrāpēt nāk, (atdarina vieglu skrāpēšanas kustību)

Paiju, paiju, paijāt māk, (paijā savas rokas)

Tipu tapu mājās nāk. (Ar pirkstiem tipina pa stilbiem un tad paslēpj rokas aiz muguras)

(Latviešu tautasdziesma)

4. Pielikums

Pelīt uzmanies!

Pele, pele, nu, nu, nu, (ar rādītāj purkstu rāda nu, nu, nu)

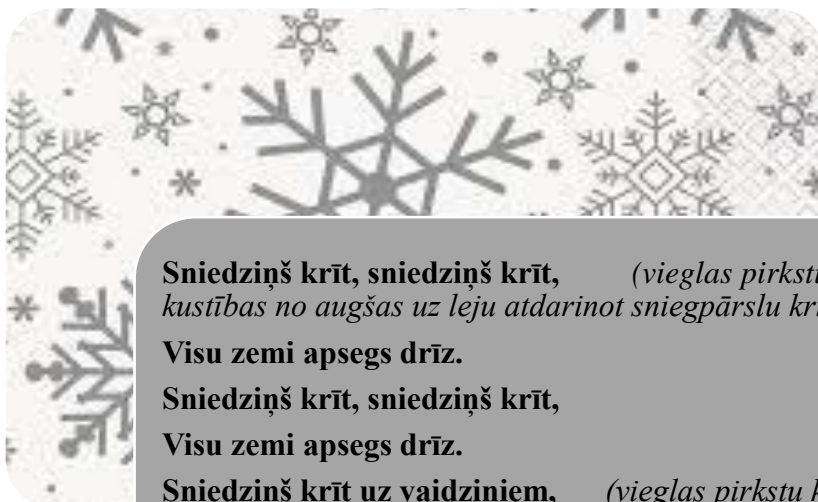
Uzmanies no kaķa tu!

Mīkstiemi soļiem kaķis nāk, (ar rokām atdarina kaķa ķepu kustības)

Pele aliņā - spudūc! (sasit plaukstas un aši paslēpj aiz muguras)

(B. Brice)

5. Pielikums

Sniedziņš krīt, sniedziņš krīt, (*vieglas pirkstu kustības no augšas uz leju atdarinot sniegpārslu krišanu*)

Visu zemi apsegs drīz.

Sniedziņš krīt, sniedziņš krīt,

Visu zemi apsegs drīz.

Sniedziņš krīt uz vaidziņiem, (*vieglas pirkstu kustības pa vaidziņiem*)

Sniedziņš krīt uz pleciņiem, (*vieglas pirkstu kustības pa pleciņiem*)

Sniedziņš krīt uz pleciņiem, iekrīt mūsu rociņās – (*abas rokas saliek kopā*)

Ai cik priecīgas ir tās! (*sasit plaukstas*)

(B. Brice)

6. Pielikums

Pavasara zvaniņš

Dili, dili, dili, din, (*kustina rokas atdarinot zvaniņu, vai ar īstu zvaniņu rokās*)

Atskan zvaniņš dzin, dzin, dzin!

Pamodina taurenīti, (*krusteniski saliek plaukstas un kustina tās*)

Pamodina vabolīti. (*uz atvērtas plaukstas liek otru plaukstu sataisītu dūrītē*)

Mostas viss, kas liekas jauks, (*izpleš platas rokas*)

Mosties, mosties, mīlais draugs! (*sit plaukstas*)

(B. Brice)

7. Pielikums

Mārīte

Mārīte pa roku lien, (ar labās rokas četriem pirkstiem
“tipina” tāpat kā)

Augšup, augšup, augšup vien! (mārīte pa kreiso roku uz
augšu līdz elkonim)

Piesit savām kājiņām, (viegli labās rokas pirkstu
piesitieni pa kreiso roku)

Žvikts – uz savām mājiņām! (un paslēpj labo roku aiz
muguras)

(I. Bērza)

8. Pielikums

Vāru, vāru pelei putru, (ar pirkstu veic apļveida kustības
plaukstā)

Ar astīti pamaisīju, (groza dībenus, atdarinot maisīšanu)

Ar degunu pasmaržoju. (rādītāj pirkstu pieliek pie
deguna)

Tam devu, tam devu, tam devu, tam devu, (skaita
pirkstus no īkšņa puses pēc kārtas)

Tam nedevu, tas ieskrēja aliņā spudūc! (mazo pirkstiņu
paslēpj plaukstā)

(Latviešu tautasdziesma)

9. Pielikums

Cauri mežam rati brauc. *(ar rokām veic kamola tīšanas kustību)*
“Re kur māja!” braucējs sauc. *(ar rokām vai pirkstiem rāda jumtiņu)*
Pēkšņi, skat – no ratiem te *(sasit plaukstas)*
Izlec maza pelīte. *(ar pirkstiem rāda, cik maza pelīte)*
Dodas tā uz māju pusi, *(ar pirkstiem “iet”)*
Pieklauvē pie durvīm klusi. *(klauvē)*
“Lūdzu, pelīt iekšā nāc, *(ar roku aicina)*
Tu mums būsi ciemiņš tāds.
Kā gan gadījies tu te – *(brīnās, izplešot rokas un paraustot plecus)*
Tāda maza pelīte?”
(H. Šteina, atdzejojusi A. Vasile)

10. Pielikums

Balta kaza māju cēla, *(liekot dūrīti uz dūrītes, “ceļ māju”)*
Resnus baļķus kalnā vēla,
Gan ar ragiem, gan ar nagiem, *(rāda ragus, nagus – ar saliektiem pirkstiem tā kā sktrāpētu)*
Cēla, cēla, vēla, vēla,
Kamēr cēla, kamēr vēla, *(sit plaukstas)*
Paslīd kāja, sabrūk māja,
Venter, tenter bums! *(tin “kamoliņu”, izrunā vārdu “bums” un paslēpj rokas)*
(Latviešu tautasdziesma)

11. Pielikums

Viens pa ceļu gāja, (soļo pa telpu)
Priekšā bija māja, (ar abām rokām virs galvas rāda jumtiņu)
Iekšā kādu rāja, (ar rādītāj pirkstu veic brīdinošas kustības)
Jo viņš nezināja, (rausta plecus)
Kura labā kāja, (parāda labo kāju uz papēža kustinot)
Kura kreisā kāja, (parāda kreiso kāju uz papēža kustinot)
Kura labā roka, (parāda labo roku ar atvērtu plaukstu)
Kura kreisā roka. (parāda kreiso roku ar atvērtu plaukstu)
(pēc O. Vācieša)

12. pielikums

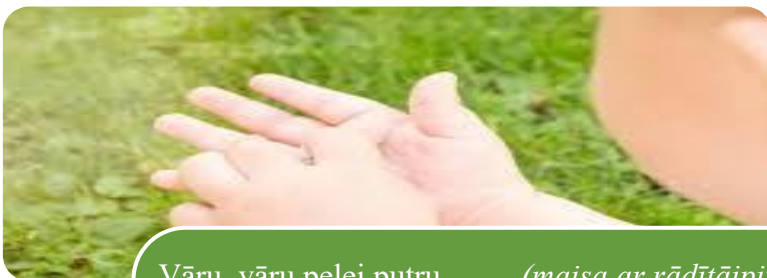
Viena pupa, otra pupa, (izbērtas pupiņas, tās ritmiski pa vienai)
Cita resna, cita strupa, (ar pincetes satvērienu liek saujā)
Viena pupa, otra pupa, (ar rādītāj pirkstu maisa saujā pupas)
Kopā iznāk pupu zupa. (ieber tās traukā).
/Skaitāmpants/ (B. Brice, 2007, 19)

13. Pielikums

Mazais pirkstiņš gulēt iet, (*roku pirksti izstiepti, pa vienam,*
Zeltnesim jau acis ciet, *sākot no mazākā, saliec dūrītē)*
Garais pirkstiņš gultā – hop! (*ritmā kustina rādītājpirkstus*
Rādītājs vēl saka – stop! *pa labi, pa kreisi)*
Arī īkšķiem nenāk miegs – (*abu plaukstu pirkstus*
Netaisa tas acis ciet! *ritmiski ver vaļā – ciet!)*
(*B. Brice, 2007, 12*)

14. Pielikums

Vāru, vāru pelei putru, (*maisā ar rādītājpirkstu plaukstā)*
Pieci milti katlā, (*pieskaras pie katra pirksta ar*
rādītājpirkstu)
Ar astīti pamaisīju, (*ar otras rokas mazo pirkstiņu*
pakutina plaukstu)
Ar snīpīti pasmeķēju. (*pieliek plaukstiņu pie deguna)*
Atskrēja runcītis, (*pārskrien ar pirkstiem pār*
punci)
Visu izgāza. (*noplāta rokas).*
/Latviešu tautasdziesma/ (B. Brice, 2007, 70)

15. Pielikums

Mīcu, mīcu mīkliņu,
mīcīšanu)

(ar dūrēm atdarina mīklas

Izcepu kūciņu,

Mīkstu kā pūciņu.

Izcepsim labi – ēdīsim abi,

(sit plaukstas)

Ņam, ņam, ņam!
pie mutes)

(ar rokām rāda, kā ēdienu liek

Gardi, gardi gan!

(glauda vēderu).

/R. Arhipova/ (B. Brice, 2007, 20)

16. Pielikums

17. Pielikums

18. Pielikums

GALVOJUMS

Es, Zita Ozola

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Zita Ozola

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 21.11.2020

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs izstrādāts
(atbilstoši pasvītrot)

LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Zita Ozola

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs Asoc. prof., Dr. psych. Valentīna Romenkova,

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma 20__gada **sēdē, protokola**
komisijas _____ **Nr.** _____

vērtējums _____

(vērtējums)

_____ (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Profesionālā bakalaura studiju programma “Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”
(studiju programmas nosaukums)

Vadītāja atsauksme bakalaura darbam

Darba autora vārds,
uzvārds

Zīta Ozola

1 – 2 gadu vecu bērnu vārdu krājuma sekmēšana pirkstu rotaļās

(pētījuma temats)

Kritēriji/vērtējums ballēs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izvirzītā mērķa un plānoto uzdevumu savstarpējā saistība									X	
Darba satura atbilstība izvirzītajam mērķim un uzdevumiem										X
Pētījuma teorētiskās diskusijas kvalitāte								X		
Empīriskā pētījuma saistība ar teorijā gūtajām atziņām *								X		
Empīriskā pētījuma metožu izvēle un lietojuma korektums *									X	
Empīriskā pētījuma datu apstrāde un rezultātu analīze un interpretācijas korektums *										X
Pētījuma praktiskā nozīme *									X	
Literatūras un avotu sarakstā minēto avotu izmantošanas pakāpe							X			
Atsauču korekts lietojums										X
Secinājumu atbilstība izvirzītajiem uzdevumiem									X	
Secinājumu pamatotība									X	
Priekšlikumu konkrētība un atbilstība pētījuma saturam								X		
Pētījuma valodas kvalitāte								X		
Darba noformējuma atbilstība RPIVA metodiskajiem norādījumiem									X	

* *tiem vērtēts, ja veikts empīriskais pētījums*

Darba kopējais vērtējums (1–10 balles) 9 (teicami)

Vērtējuma pamatojums:

Ļoti aktuālā darba tēma, lietderīga vecākiem un pedagogiem. Darba gaitā ir jūtama pedagoga ieinteresētībā un radošums metožu izvēlē. Pētījums izpildīts labā līmenī, ar pietiekamu dalībnieku skaitu.

Pētniecisko darbu

Ieteikt aizstāvēšanai Neieteikt aizstāvēšanai

Darba vadītājs

Asoc. prof., Dr. psych. Valentīna Romenkova,

(akadēmiskais. amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts, tālrunis)

Datums

21.11.2020